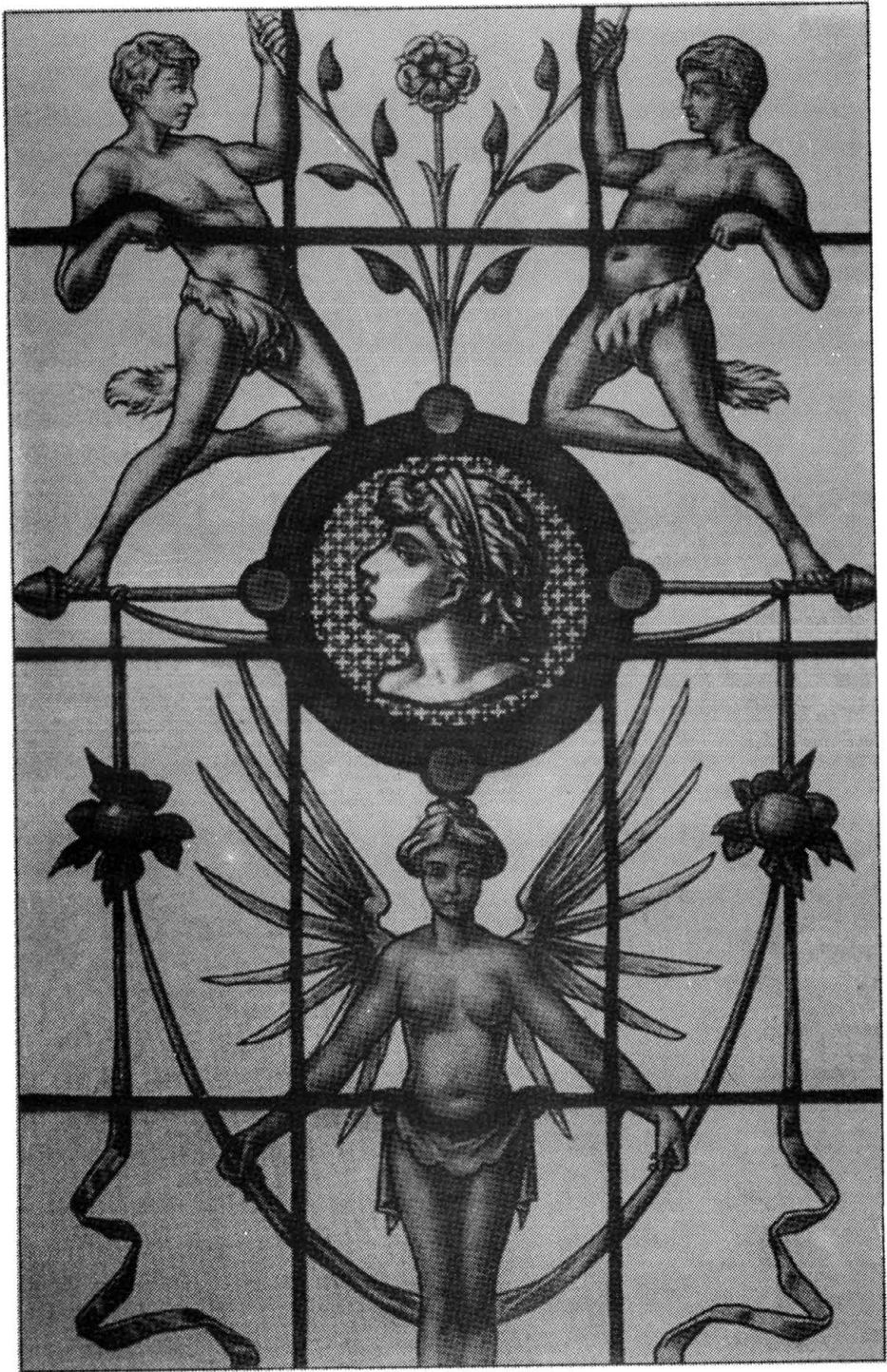

An ornate, golden-brown decorative border frames the page. It features two prominent columns on either side, topped with intricate floral and scrollwork designs. An archway is formed by the top of the columns and a central decorative element. The text is centered within this archway.

könyv
könyvtár
könyvtáros

1997
július

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1997. július

Tartalom

Könyvtárpolitika

Kiss Jenő: Magyarország könyvtárai	3
Auer, Johannes: Bevezetés az Internetbe	21
Lison-Zlessow, Barbara-Best, Heidi: Úton az online korszakba	27
Freisinger Jenő: Lesz-e negyven éves az orvosi könyvtárhálózat?	30
Poprády Géza: Könyvek háza – elektronikus archívum	33
NKA pályázat nyertesei	36

Fórum

Levélváltás	51
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	54

Lapunk e számának illusztrációit a Magyar Iparművészet c. folyóirat példányából válogattuk.

From the contents

Jenő Kiss: Libraries in Hungary (3);

Jenő Freisinger: Forty years of the system of Hungarian medical libraries (30).

Cikkeink szerzői

Auer, Johannes, a Stuttgarteri Városi Könyvtár főmunkatársa; *Best, Heidi*, a Brémai Városi Könyvtár főmunkatársa; *Freisinger Jenő*, a Szent László Kórház Könyvtárának vezetője; *Kiss Jenő*, a FSZEK főigazgatója; *Lison-Ziessow, Barbara*, a Brémai Városi Könyvtár igazgatója; *Poprády Géza*, az OSZK főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Poprády Géza (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 156-8521

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 97.193

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Magyarország könyvtárai*

A magyar könyvtári rendszer ismertetésében a legnagyobb súlyt a nyilvános könyvtárak leírására kell helyezni, hiszen az ország, a társadalom könyvtári, információs igényeinek kielégítésében ezeknek van döntő szerepük.

1. Az Országos Széchényi Könyvtár

Az Országos Széchényi Könyvtár, a magyar nemzeti könyvtár nemcsak leggazdagabb könyvtári gyűjteményünk, de tevékenysége sok tekintetben meghatározó az egész nyilvános könyvtári rendszer működésére is.

Az 1802-ben alapított OSZK mint a magyar nyelvű, magyarországi és Magyarországra vonatkozó publikációk legfőbb gyűjtő, feltáró és megőrző helye fokozatosan teljesítette ki gyűjteményeit és szolgáltatásait. Állománya 1995. végén több mint 7 millió egység volt, köztük több ezernyi ősnymtatvány, „rég Magyar” könyv, kódexek százai, 33 Corvina stb. Gyarapítását az egyre hézagossábban beszolgáltatott kötelempéldányok biztosítják. Ennek alapján regisztrálja a magyar nemzeti könyvtermést (Magyar Nemzeti Bibliográfia = MNB), amelyet 1978 óta számítógéppel állít elő. Ez a számbavétel az alapja a nemzetközi csereprogramokban való részvételünknek éppúgy, mint a magyar könyvtárak feltáró és tájékoztató munkájának. Ehhez az OSZK-nak az MNB rekordjait mágnesszalagon vagy lemezen kell szolgáltatnia. Ez napjainkban indult kurrens szolgáltatásként, némely korszakra vonatkozóan pedig retrospektíve CD-ROM-on. Használni lehet e regisztráció utolsó három évét on line módon is.

Ezen kívül az OSZK-hoz került az évek során egy sor más, ún. központi szolgáltatás is, így pl. kötelempéldányok elosztása, a nemzetközi könyvtárközi kölcsönzés hazai központja, a közkönyvtárak beszerzési tájékoztatása, könyvek és folyóiratok központi katalógusa, központi restauráló laboratórium stb. Állománya csak helyben használható. Kilenc olvasótermében 700 helyen fogad látogatókat.

2. Közkönyvtárak (az önkormányzatok fenntartásában)

Az ország nyilvános könyvtári ellátásának, a kulturális infrastruktúra legfontosabb intézményrendszerének gerincét a közkönyvtárak (korábbi szóhasználat: közmuvelődési könyvtárak) jelentik. Ez a hálózat 19 megyei, 200 városi és

---

* A „Magyarország kultúrája az ezredfordulón. Műhelytanulmányok. Szerkesztette: Baán László, MÉDIA + PRINT, Budapest, 1997.” mű alapján.

3500 községi könyvtárával, a nagyobb városokban kiterjedt fiókhálózattal (Budapest pl. 79 fiókkal) teszi mindenütt elérhetővé a könyvtári szolgáltatásokat.

A közművelődési könyvtárak a XX. század második felében jöttek létre tömegesen Magyarországon. Az 1949-ben kezdődött fejlesztés-létesítés jöllehet a korábbi hazai kezdetekre kevésbé épített, inkább a szovjet modellt tekintette mintának; a század nyolcvanas éveire az egész országot átszövő könyvtári hálózatot eredményezett.

A hatvanas évekre liberálissá és pragmatikussá vált kulturális politika eltúrte az ennél szélesebb körű tájékozódást. Mivel a könyvtárosok éltek ezzel a lehetőséggel, a rendszer pedig a könyvtárakat is a tömegek ideológiai nevelésének intézményeként kezelve viszonylag sokat költött rájuk, a nyolcvanas évekre a legjobb nyugat-európai és skandináv mintákhoz mérhető közművelődési könyvtárgy jött létre.

Azokhoz mérhető, azokra hasonlító felfogásában és módszereiben, de szegényesebb a nyújtott szolgáltatásokban (noha a világkultúra majdnem minden alkotása hozzáférhető volt bennük, a „liberális” kulturális politika támasztott azért elegendő korlátot a választékban), szerényebb az épületekben és teljesen elmaradott a gépesítés, a számítástechnika alkalmazásában.

1985-ben 4645 könyvtárban 38,3 millió kötet (pontosabban könyvtári egység, tehát könyv, hanglemezt, hang- és videókazetta stb.) várta az 1,7 millió olvasót, akik egy év alatt 39,7 millió egységet kölcsönöztek.

a) A könyvtárak és a rendszerváltás

A rendszerváltás során ez az általánosan elismert intézményrendszer – a könyvtárosok várákozásaival ellentétben – nemcsak, hogy nem kapta meg a továbbfejlődéséhez szükséges feltételeket, de az ellátás addigi színvonala is veszélybe került, sőt helyenként az intézmények léte is megkérdőjeleződött.

Elsősorban a fenntartás biztonsága veszett el. Az önkormányzati törvény a közkönyvtárak fenntartását nem sorolta a kötelezően ellátandó önkormányzati feladatok közé (ld. 1991. évi XX. törvény 108. paragrafusa)¹. Pontosabban kötelező feladatként deklarálja, de nem rendel hozzá anyagi forrást, mint pl. az alapfokú oktatáshoz a normatív támogatást. Azok közé a feladatok közé teszi a könyvtári ellátást, amelyekben az önkormányzat maga határozza meg – a lakosság igényei alapján, saját anyagi lehetőségei függvényében –, hogy azt milyen mértékben és módon látja el.

Az önkormányzatok (korábban tanácsok) által fenntartott könyvtárak számának csökkenése, megszűnésük korábban kezdődött. Az 1965-ös „csúcsponton” 5403 könyvtárat működtettek a tanácsok. Számuk folyamatosan csökkent. Az áttekintésünk kiindulási évének, 1985-nek az adata 4645 könyvtár, 1990-re 4262-re csökkent a számuk, 1994-re pedig 3723-ra. Azaz az utóbbi tíz évben majdnem ezerrel (921-gyel) csökkent a könyvtárak száma. A megszűntek abszolút többsé-

---

¹ *Az 1991. évi XX. törvény a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségi szervek feladat- és hatásköréről. – Magyar Közlöny 1991. 68. sz.*

ge falusi könyvtár volt, városi könyvtár megszűnéséről alig van tudomásunk. Néhányat közülük összevontak az önkormányzatok más intézménnyel, pl. művelődési otthonnal vagy iskolai könyvtárral. Hasonló folyamat játszódott le Budapesten is, ahol – jóllehet a fenntartó azonos – az 1974-es 120-ról 1995-ig 79-re csökken a fiókkönyvtárak száma, anélkül, hogy az ellátottsági színvonal lényegesen romlott volna, sőt esetenként, kerületenként (ahol a bezárt fiókok anyagi eszközeit, fenntartási költségeit sikerült „konvertálni”), javult, van ahol lényegesen javult.²

Meg kell jegyezni, hogy a könyvtárak Magyarországon „hagyományosan” elaprózottak, sokkal több – jóllehet névleg működő – könyvtár létezett, mint amennyire szükség lett volna a lakosság hatékony és ésszerű ellátásához. Az elaprózottság illusztrálására egyetlen adat: még 1992-ben, amikor már többszáz apró könyvtár szűnt meg az önkormányzatok által fenntartott 3870-ből csak 1836 volt 5000 kötetnél nagyobb állományú, tehát több mint 2000 ennél kisebb, tehát nehezen nevezhető szolgálatképes gyűjteménynek, annál is inkább, mert a gyarapításukra alig költöttek valamit.

Ennél lényegesen több városi és falusi fiókkönyvtár volt kénytelen megszűntetni működését 1989 óta, vagy ha statisztikailag számon is tartják őket, működésük névleges, ugyanis legfontosabb életfunkciójuk, az állomány gyarapítása szünetel (ui. az önkormányzatok nem tudtak vagy nem akartak pénzt biztosítani a működésükhöz). Túlnyomó többségük kiskötetszámú, ritkán nyitva tartó fiók volt, amelyek lényegesen nem javították a lakosság könyvtári ellátását, csak a statisztikailag számon tartott szolgálati pontok számát növelték. Egy részük megszűnéséért nem nagy kár. Mivel a folyamat nehezen akadályozható, arra kellene törekedni, hogy a megszűnések egyúttal az ellátás minőségi javulását jelentse. Például úgy, hogy az önkormányzat más önkormányzattal társulva tartsa fenn a könyvtárat; a könyvtári szolgáltatást megrendelje a közelben lévő nagyobb könyvtártól (az önkormányzati törvény erre most is lehetőséget ad), vagy könyvtára működtetéséhez (elsősorban könyvvel való ellátásához) vegye igénybe az ún. ellátó rendszer szolgáltatásait. Az aprófalvas dunántúli megyékben hagyományosan működnek ilyen ellátó rendszerek, a városi és megyei könyvtárak fenntartásában.

E tendencia megszűnését, a létbizonytalanság megszüntetését a könyvtárosok nagy része a (készlőben lévő) új könyvtári törvénytől várja. Az 1976-ban kiadott könyvtári törvényerejű rendelet (amelynek fontos elemeit az önkormányzati törvény – az 1990. évi LXV. törvény-, illetve az önkormányzatok hatásköréről intézkedő 1991. évi XX. törvény³ áttemelte, ily módon életben hagyta, mások pedig idejét múlt előírásokkal inkább akadályt, mint segítséget jelentenek), kimondja ugyan, hogy e könyvtárakat a helyi tanácsoknak kell fenntartaniuk és az önkormányzati törvény is kötelező feladatként jelöli meg ezt, de az említett okok miatt ez nem akadályozta meg az anyagi eszközök híjával lévő önkormányzatokat, hogy megszüntessék, vagy „szüneteltesék” könyvtáruk működését. (1992-ben az ön-

² Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Jelentés 1991. Bp. 1992. Ugyanaz a további évekről.

³ Ld. az 1. sz. jegyzetet és az 1990. évi LXV. törvény a helyi önkormányzatokról. – Magyar Közlöny 1990. 80. sz.

kormányzati fenntartású könyvtárak 9,8%-a, tehát minden tizedik, szüneteltette működését.) Nagy valószínűséggel ugyanennyit mondhat ki az új könyvtári törvény is, hiszen nehéz elképzelni, hogy normatív módon anyagi eszközöket tud rendelni a könyvtárfenntartás kötelezettsége mellé.

b) A könyvtárak állománya, kínálata

A rendszerváltással egy időben – azzal nem szükségszerű összefüggésben, de a közöttük lévő kapcsolat nem tagadható – válságba jutott a közművelődési könyvtárak állománygyarapítása is, amelyet három fő tényező okozott: a fenntartók pénzügyi válsága, az infláció, valamint a könyvtárak robbanása. Az önkormányzatok által fenntartott könyvtárak állományának alakulást az 1. sz. táblázat mutatja. Számolva a statisztika pontatlanságaival, a megszűnt könyvtárak „hiányzó” állományával, a végre megindult selejtezésekkel is, feltűnő a könyvtárak állományának stagnálása, különösen ha a korábbi évenkénti átlagosan egy millió kötetes növekedéssel vetjük egybe. A fenntartók erőfeszítéseit az ugyanezen könyvtárakban állománygyarapításra fordított keretek Ft-ban és százalékban kifejezett növekedése mutatja az utóbbi öt évben. Ezek szerint:

Év	Növekedés Ft-ban az előző évhez képest	Növekedés százalékban az előző évhez képest
1990	28 323 300,- Ft	20,0%
1991	54 966 400,- Ft	32,0%
1992	96 703 600,- Ft	43,0%
1993	20 923 700,- Ft	6,5%
1994	123 583 900,- Ft	36,0%

A számok azt jelzik – az 1993-as évet leszámítva, amely adat lehet a statisztika hibája is – hogy a fenntartók minden évben az inflációs ráta fölött növelték a könyvtárak könyvbeszerzési keretét, de ez a növekedés természetesen nem egyformán vonatkozik minden könyvtárra. A városi és az ugyancsak városi funkciót betöltő megyei könyvtárakban nőtt úgy, ahogy a beszerzési keret, a falusi, községi könyvtárakban, országos összesítésben alig. Az átlagszámok szerint 1993-ban 279, 1994-ben 103 kötetet, illetve állományi egységet (amibe beleszámít a hang-lemez, hang- és videókazetta, CD, CD-ROM stb. is) tudott vásárolni egy magyar közkönyvtár. Az átlag eltakarja, hogy a kisebb falusi, községi könyvtárak alig néhány kötetet vagy semmit. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1991-ben olvasónként egy könyvet tudott vásárolni, 1992-ben sokkal több pénzért egy felet, 1995-ben pedig még kevesebbet⁴.

Mindezen erőfeszítések – ha nem is hiábavalók voltak, hiszen nélkülük a könyvtárak nagy részének a szolgáltatásai teljesen ellehetetlenültek volna – reménytelennek látszó versenyfutást jeleznek az elszabadult könyvtárakkal. A könyvtárak 1989/90 és 1996 között a kiadói érdekvédelmi szerv szerint is meghétszereződtek (vö. az 1. sz. táblázat megfelelő rovatával: ugyanezen idő alatt a

⁴ Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. Jelentés 1995. Bp. 1996.

könyveszerzési keretek jó esetben megháromszorozódtak) és az átlagár 1996-ban 730 Ft.- volt⁵. A könyvtárak által vásárolt könyvek átlagára ennél is magasabb, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban például 940,- Ft volt 1995-ben⁶. Nem csoda hát, hogy a könyvtárak állománya (kínálata) stagnál vagy csökken. És még nem is szóltunk az ún. AV anyagok áráról, amelyek egy egységre vetítve sokkal magasabbak, mint a könyveké (egy videokazetta átlag 2000,- Ft-ba, egy CD lemez átlag 2500,- Ft-ba kerül)⁷ és amelyeket a használók ugyancsak a könyvtáraktól várnak és amelyeket megjelenésükkor a könyvtárak természetesen módon, helyesen illesztettek állományukba, soroltak szolgáltatásaik közé. Ha az állomány gyarapításánál e médiumokra is gondolunk (és nem tehetünk másként, az olvasók – használók – ezt várják tőlünk) csak úgy tudnak a könyvtárak megfelelő választékot, kínálatot nyújtani, ha önköltséges – térítéses – alapon teszik. Vagyis e dokumentumokat szerény térítés ellenében szolgáltatják, és az így befolyt térítési díjból vásárolják, gyarapítják az állományt.

Hogyan alakult az elmúlt években és milyen ma a könyvtárak állományának minőségi összetétele? A legnagyobb teherterhelés a 80-as évek elején az a becslések szerint mintegy 10 millió kötetes elavult, selejtezésre váró állomány volt, amely a rendszeres selejtezés, állománytisztítás elhanyagolása, adminisztratív akadályok és a könyvtárosok bátortalansága miatt gyűlt fel⁸. A kilencvenes években végre megindult, ha nem is a kellő ütemben folyt-folyik a propagandisztikus szépirodalmi, politikai és társadalomtudományi könyvektől való megszabadulás. A kötöttségektől megszabadult könyv- és hírlapkiadás a 80-as évek végétől soha nem látott bő választékot produkált: igen gazdag kínálatot a fajsúlytalan, értéket nem képviselő olvasnivalókból (ezeket a könyvtárak néha elvi megfontolásokból, néha anyagiak hiányában nem veszik meg, helyenként pedig ha drága is megvásárolják, hogy az olvasói igényeknek megfeleljenek), nagy választékot a vonzó és újszerű tudománynépszerűsítő kézikönyvekből méregdrágán (ezeket, pedig az olvasók a könyvtáraktól várnák a beszerzésüket, áruk miatt nem vagy nem a szükséges példányszámban vásárolják a könyvtárak).

A tudományos monográfiákból, klasszikus társadalomtudományi és természettudományos művekből, a legszélesebben értelmezett ún. „kötelező olvasmányok”-ból pedig noha sok hiányt pótol a könyvkiadás, néha kétségbe ejtő hiányok mutatkoznak a könyvtárakban. (Ezeket pusztán a könyvtárak igényeire építve „nem érdemes” megjelentetni.) A közművelődési és a szakkönyvtárak által évente könyvre költött másfél milliárd forint úgy látszik nem meghatározó a könyvkiadásban, nem döntő a könyvkereskedelemben. (Ebben természetesen benne van a külföldi könyvek beszerzésére költött összeg, a szakkönyvtárak esetében a keret nagyobb, a közművelődési könyvtárak esetében kisebb hányada.)

⁵ Zentai Pál Péter nyilatkozata. In Varga Lajos Márton: *Kötetek 83 185 forintért – Népszabadság*. 1996. május 30.

⁶ Ld. 4. sz. jegyzet

⁷ Ld. 4. sz. jegyzet.

⁸ Kiss Jenő: *Őrizzük vagy használjuk?* = *Élet és irodalom* 1985. nov. 1–5. old. és dr. Tóth Gyula: *Túlhízalt, elnehezült könyvtárak kevésbé szolgálják az állampolgárt.* – *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 1994. okt. 3–10. old.

A soha nem látott választékban megjelenő periodikáknak (újságok, folyóiratok, magazinok) is csak egyre csökkenő hányadát tudják előfizetni a könyvtárak. Az AV anyagokból (hang- és videókazetta, CD, CD-ROM stb.) elsősorban a nagyobb (megyei, városi) könyvtárak igyekeznek lépést tartani a változásokkal, egy-egy új média megjelenésével, de a kellő választékot ők sem tudják biztosítani, annál inkább nem, mivel ezek használatához külön berendezések (a CD-ROM-hoz pl. számítógép) is szükségesek. Mindez hatványozottan érvényes a gyermekolvasóknak szóló kiadványokra, amelyek általában megfizethetetlenül drágák.

Mindent egybevetve: milyen ma a magyar kulturális infrastruktúra legfontosabb intézményét, az ország könyvtári ellátásának gerincét jelentő közkönyvtárak állománya, kínálata? Minden korábbinál gazdagabb és színvonalasabb választékot kínál, legalábbis a nagyobb városi és a megyei könyvtárakban. (NB. a hatvanas évekből már elfogadható, egyre javuló volt a kínálat, a mi könyvtáraink voltak az üdítő kivételek a szocialista országok könyvtárügyében!) De ez inkább csak tendenciaszerűen érvényesül. A kisebb könyvtárakban szegényes a választék. A mennyiségi igényeket pedig sehol sem tudják a könyvtárak kielégíteni. A szükséges választékot néha, a kívánatos mennyiséget soha nem tudják a magyar közkönyvtárak nyújtani.

c) Használat-igénybevétel

A közkönyvtárak használatának legfontosabb jellemzője a kilencvenes években, hogy igénybevételük nőtt vagy legalábbis nem csökkent. Ezt látjuk, ha a három legfontosabb mutatót, a beiratkozott olvasók, a látogatók és a kölcsönzött dokumentumok számát vizsgáltuk (ld. 1.sz. táblázat). Mindhárom esetben a globális, összefoglaló adatok minimális ingadozással a használat mennyiségi mutatóinak változatlanágát jelzik. Beiratkozott olvasóként, azaz rendszeres használóként majdnem másfél millió állampolgár, az ország lakosságának 13,6%-a veszi igénybe szolgáltatásainkat. Rendszeresen, ami évi 12 látogatást jelent, és átlag 2-2,5 dokumentum kölcsönzését alkalmanként. A helyben használat – amelyet nem mér a statisztika – legalább még egyszer ennyi. Tapasztalatból tudjuk, de a számok részletekbe menő elemzése is bizonyítja ugyanakkor, hogy az igénybevétel jelentősen nőtt és folyamatosan növekszik a szolgáltatóképes pontokon, a városi és megyei könyvtárakban, a fővárosban pedig a központi könyvtárban és a nagyobb kerületi könyvtárakban. Különösen a használt dokumentumok száma növekszik nem egy helyen évről-évre 15-20%-kal. Az intenzívebb könyvtárhasználatnak csak egyik oka, hogy a rohamosan növekvő könyvárak miatt a lakosság sem tudja megvenni a könyveket, és a könyvtárakból igyekszik kielégíteni olvasmányigényét, sőt újabban hallgatni és néznivalóját (CD, videókazetta) is. Legalább ilyen súllyal esik latba az oktatási módszerek változása, a közép- és felsőoktatásban résztvevők nagyobb száma. Ők – a könyvtárak olvasóinak tekintélyes hányada – a konkrét igényekkel jelentkezők, az örökké kielégíthetetlen használók.

Az intenzívebbé váló könyvtárhasználat jelzőszámait elfedi az állománnyal gyengén ellátott, korlátozottan szolgáltatóképes kis könyvtárak. (1992-ben az összes könyvtár 50,8%-a heti 1-2 nap volt nyitva, 53,2%-uk heti 8 óránál keve-

sebb időben. Mindössze a könyvtárak negyedrésze, 25,2% volt heti 5 vagy több napon, 30,9%-uk heti 13 vagy több órában nyitva.)⁹ A korábbi években, amikor még több volt ezekből (hiszen ilyeneket csuktak be az elmúlt években), több volt a „fiktív olvasó”, akik növelték a statisztika számait, de nem jelentettek tényleges használókat.

Két olyan változásról kell itt szólni, amelyek az utóbbi években lényegesen befolyásolták az igénybevételt, a könyvtárak használatát. Az egyiket az állománnyal kapcsolatban már többször érintettük: ez a szolgáltatások megnövekedett kínálata. A mai magyar közkönyvtárak legjobb egységeiben már régen nem a könyvtárak a szó hagyományos értelmében. Kínálatuk, ha nem is a kívánatos mértékben (és ennek egyértelműen anyagi okai vannak) a különféle új ismerethordozókkal gazdagodott és bővül szinte napról-napra. Egyre inkább médiatárak a városi és a megyei könyvtárak. A szolgáltatások gazdagodásához tartozik a különféle információs technikák bevezetése (a közhasznú lakossági információtól kezdve az országos szakkönyvtáraktól, információs intézményektől átvett számítógépes adatbázisok használatba adásáig, közvetítéséig). Mindez hozzájárult, hogy a legjobb közkönyvtárak a helyi információs intézményekként funkcionáljanak és ilyen értelemben is növeljék igénybevételüket. Az Internet általános bevezetése – néhány helyen már megteremtették a könyvtárakban a hozzáférés lehetőségét – tovább növelheti a könyvtárhálózat mint lakossági információs hálózat szerepét.

A másik fontos változás az igénybevétel lehetőségét illetően a beiratkozási díjak és a térítéses szolgáltatások bevezetése. 1985-ben, amikor a FSZEK bevezette a hanglemezek és kazetták térítésért való kölcsönzését, nagy felzúdulást keltett elsősorban a könyvtárosok körében. A közönség megértéssel fogadta, éppúgy, mint a beiratkozási díjak – akkor drasztikusnak számító – 60, illetve 10 Ft-ra való emelését az addigi névleges 3 ill. 1 Ft-ról 1989-ben. Mostanra általánossá – de nem egységessé – vált a beiratkozási díjak szedése, némely könyvtár aránytalanul nagy díjat szed, néhány még a helyben használatért is.

(A beiratkozási díj skálája évi 100–700, sőt 2000,- Ft-ig terjed a felnőttek részére, de van ahol 500,- Ft-ot szednek a gyerekektől is.) A lakosság tudomásul vette ugyan e lényegében gazdasági kényszerintézkedést, de több jelenség jelzi, hogy nem volt hatástalan az igénybevételre. A beiratkozottak számát csökkentik, hogy a családok élnek a differenciáltan megszabott díjakkal, az „olcsóbban” beíratható nyugdíjas családtagot vagy gyermeket íratják be, aki az egész családnak kölcsönöz. Egy-egy díjmelés nem hoz annyi bevételt, amennyit akkor jelentene, ha minden addigi olvasó újra beiratkozna. Vagy pl. hogy a FSZEK egy 1996-os könyvtár-népszerűsítő akciója során egy hétig ingyen íratkozhattak be a gyerekek. Több mint 8600 gyereket íratnak be egy hét alatt a 100 Ft-os díjat megtakarítandó. (A FSZEK-nek összesen 30 800 gyerekolvasója volt.) A megoldás abban kristályosodhat ki – valószínűleg azt javasolja a könyvtári törvény is –, hogy a helyben használat legyen ingyenes, az országosan limitált határon belül differenciált (életkor, szociális státusz, pl. nyugdíjasság, hátrányos fizikai helyzet stb. sze-

---

⁹ Forrás: *Művelődési és Közoktatási Minisztérium Statisztikai Tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység. 1992. Bp. 1993.*

rint differenciált) a beiratkozási díjért lehessen kölcsönözni a hagyományos dokumentumokat (könyv, folyóirat) és önköltséget képviselő térítésért az AV anyagokat. Ez sérti legkevésbé az olvasó-használó érdekeit, fenntartja az esélyegyenlőség és az információhoz való szabad hozzájutást megvalósító ingyenesség elvét és enyhít valamennyit a könyvtárak anyagi gondjain.

d) Különleges figyelmet igénylő rétegek

A gyermekek könyvtári ellátása hagyományosan feladata a közkönyvtáraknak, amely esetenként külön gyermekrészlegben, néha (kényszerből) önálló gyermekkönyvtárban, néha csak a szolgálat időbeli elkülönülésében valósul meg. E szolgáltatások igénybe vétele – részben a csökkenő gyermeklétszám, részben a videózás növekvő elterjedése hatására – jelentősen csökkent. Tíz évvel ezelőtt még az olvasóknak majdnem fele, ma már csak egyharmada gyermekolvasó. Sajnos csökken az olvasó gyermekek aránya az adott korosztály létszámához viszonyítva is.

A nemzetiségi lakosság (németek, horvátok, szlovákok, szerbek, románok, cigányok) könyvtári ellátásában ún. pozitív diszkrimináció, vagyis kettős ellátás elve érvényesül. Alapelvként a helyi közkönyvtár köteles gyűjteni és szolgáltatni a helyi nemzetiségi lakosság anyanyelvén az irodalmat. Ezen túlmenően nemzetiségekként néhány ún. „báziskönyvtár” (általában városi vagy megyei könyvtárak) gyűjti és letétként vagy közvetlen kölcsönzés útján juttatja el az érdekeltekhez a helyben gyűjtőtnél gazdagabb választékából az irodalmat. Esetenként, a nemzetiségi szövetségek önállóan is működtetnek könyvtárat, általában az iskolákkal együtt. Túlzás volna azt állítani, hogy a rendszer hibátlanul működik, mindenesetre nemzetiségenként is eltérő színvonalon (a leggyengébb a cigány lakosság könyvtári ellátása). A szomszéd országokban létező magyar anyagot is gyűjtő könyvtárakkal cserekapcsolat útján igyekeznek az itteni nemzetiségi könyvtárak részére anyanyelvi irodalmat beszerezni. E kapcsolatokból fejlődik ki a határon túli magyarok könyvtári ellátásának segítése. Részben az ottani magyarok (is) lakta települések önkormányzati könyvtárainak, részben az ottani magyar szervezetek által létrehozottaknak több millió kötetnyi állományt juttattak közvetlenül a rendszerváltás után a magyar közkönyvtárak, de a segítség egyéb módját (pl. könyvtárosok képzése, kiadványok megjelentetése stb.) is megtalálták. A kapcsolat egyre rendszeresebb és szorosabb; az itteni könyvtári tanácskozásoknak, megbeszéléseknek ma már természetes résztvevői a szomszédos országok magyar könyvtárosai.

A fizikailag hátrányos helyzetű állampolgároknak a könyvtárak többféle módon nyújtanak segítséget. A mozgáskorlátozottaknak nem mindenhol, általában csak az újabban épült könyvtárakban teszik lehetővé az intézmény megközelítését. A vakoknak és gyengénlátóknak a nagyobb könyvtárakban hangoskönyv-gyűjteményt hoztak létre. A siketekkel együtt a legtöbb könyvtárat ingyenesen, a számukra hozzáférhető dokumentumokat (vakok a hangoskönyveket, zenekazettákat, siketek a videókazettákat) általában térítés nélkül használhatják. A kórházakban ápolottnak helyenként letétet vagy fiókkönyvtárat létesít a helyi könyvtár. A büntetőintézetekben mindenütt működik közművelődési könyvtár.

A magyar közművelődési könyvtárak a hatvanas-hetvenes években – ha nem mereven is, ha nem elég „hatékonyan” is – a szocialista társadalom nevelési intézményeként működtek. Mint arra már többször utaltunk, munkájuk szervezése, működési elveik, modelljük (szabadpolcos rendszer, kevés kötöttség a használatban, változatos médiakínálat stb.) inkább hasonlított a 30-40 évvel korábbi nyugati és észak-európai könyvtárakra, amelyek végső soron ugyancsak a felvilágosodásra visszavezethető nevelési intézmények voltak, mint a többi szocialista ország „szovjet típusú” könyvtárait. A példaként szolgáló országokban napjainkra modellváltás történt, elsősorban az angol és skandináv, de sok német és holland könyvtárban is! A könyvtár nem nevelési intézmény, nem valamely elvont eszményt megvalósító, hanem a fenntartó közösséget szolgáló, annak az igényeihez igazodó, szolgáltató intézménnyé vált. A könyvtáros könyvtárából az olvasó könyvtárává alakultak és ennek megfelelően szervezték tevékenységüket (állományalakítás, feltárás, szolgáltatásrend, marketing és propaganda stb.). Ez a modellváltás nálunk csak részben történt meg. A nyolcvanas évek közepén-végén a FSZEK-ben történtek ebbe az irányba határozott lépések, másutt leginkább csak a korábbi merev megoldásokon változtattak, a megszűnt ideológiai-politikai korlátok következményeit tüntették el. Inkább csak az utóbbi években keresik és találják meg mind több könyvtárban a működés új modelljét.

Modellváltásnak lehet minősíteni az irányításban – szervezetben bekövetkezett változást is, amely ugyancsak korábban kezdődött, de az 1990-es önkormányzati törvénnyel kodifikálódott. A korábbi, mereven a közigazgatási hierarchiához kötődő hálózati felépítés megszűnt, a könyvtárak közvetlenül a fenntartó önkormányzathoz kapcsolódtak. A könyvtárak közötti kapcsolat szervezett formája máig nem alakult ki (talán majd a számítógépes hálózatok létrejötte jelent változást) és az egyedi településtípusok ellátási rendjében, fenntartási megoldásaiban is van még tisztázni való. Így pl. a kistelepülések hatékony és nagyobbakéval azonos értékű ellátási megoldásai (mozgóellátás, letéti rendszer ellátórendszerrel kombinálva), vagy a megyeszékhely városok párhuzamos ellátási (városi és ugyancsak elsősorban városi feladatokat ellátó megyei könyvtárak párhuzamos fenntartása) kérdései. Mindmégannyi probléma, amelynek a megoldását talán a könyvtári törvénytől sem lehet várni. Inkább a józan észről és a gazdasági kényszertől.

3. A munkahelyi közművelődési könyvtárak

A párhuzamosan kiépített két közművelődési könyvtárhálózatot (lakóhelyi és munkahelyi) fénykorában is sokan bírálták mint felesleges luxust, az ésszerűtlen szervezés példáját. Az elaprózottság, a néhány fős munkahelyeken is „biztosított kiskönyvtár erre a hálózatra volt jellemző. A helyi könyvtárak működési feltételeit a vállalat, a letéti ellátást végző körzeti és központi könyvtárak fenntartását a szakszervezet biztosította – nagyrészt állami pénzből.

A rendszerváltás igazán nagy vesztesei a szakszervezeti könyvtárak. A 2. sz. táblázat egyértelműen beszél erről. A szakszervezeti letéti könyvtárak ezrével szűntek meg, állományuk a felére, olvasóik száma kevesebb mint egyharmadára esett az elmúlt hat évben. A tönkrement és felszámolódott vállalatok nem tudják, de nem is akarják fenntartani a könyvtárakat, néhány a munkatársaik szociális

ellátását is fontosnak tartó nagyvállalat kivételével. A szakszervezetek pedig igazi érdekvédelemre fordítják energiájukat és pénzüket. Az állami támogatás évről évre bizonytalanabbá vált, de eddig úgy-ahogy biztosította a központi és körzeti könyvtárak fenntartását.

A felesleges párhuzamosságnak valóban nem sok értelme van, de az arra vállalkozó üzemektől, vállalatoktól nem lehet megtagadni azt a jogot, hogy saját könyvtárat működtessenek vagy ilyen szolgáltatást vásároljanak (pl. letétet a városi könyvtáraktól) dolgozóiknak. (De nem szabad ezt a nyilvános könyvtári ellátás részének tekinteni.) Az ésszerű megoldás az lenne (így csinálták pl. Kaposvárott, Győrben, Sopronban), ha az önkormányzati könyvtárak tulajdonába adnák a központi könyvtárakat (nemcsak a „közvagyont”, de az épületeket és egyéb vagyontárgyakat is) és azok ennek fejében letéti ellátást biztosítanának az ezt igénylő üzemeknek. Az állam pedig az erre a célra biztosított összegeket az e feladatot ellátó önkormányzati könyvtáraknak adná.

4. A szakkönyvtárak

A szakkönyvtárak egy részét, a legnagyobbakat a nyilvános könyvtári ellátáshoz számíthatjuk (a közművelődési könyvtárak általános jellegű szolgáltatásaival szemben kisebb-nagyobb szakterületen szolgáltatnak), mások, a többség saját fenntartója információs igényeit elégíti ki, zárt könyvtárként működik. A legutolsó, 1982 évi országos számbavétel szerint 860 működött belőlük, több mint 42 milliónyi állománnyal. A kissé bonyolult és erőszakoltan szervezett hálózati rendszerük – nem a rendszerváltás hatására, az legfeljebb befejezte e folyamatot – az igazgatási átszervezések, vállalati megszűnések következtében fokozatosan összeomlott. 1982 óta a statisztika csak azt a 120 országos szakkönyvtárat veszi számba, amelyeket egy korábbi miniszteri rendelet tételesen felsorol.

Figyelmünkre valóban ezek a legméltóbbak, hiszen közöttük vannak azok a nagy könyvtárak (120 „országos szakkönyvtár” természetesen nincs, legfeljebb 10-12), amelyek egy-egy nagy tudományterületen a teljes hazai, a releváns külföldi könyv- és főleg folyóiratanyagot, újabban a számítógépes adatbázisokat gyűjtik és ennek alapján szolgáltatnak saját fenntartójuk érdekkörén túl, valójában az egész társadalomnak. Közéjük olyan könyvtárak tartoznak, mint az MTA Könyvtára, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár, az Országgyűlési Könyvtár, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, az Országos Idegennyelvű Könyvtár. Ide számíthatjuk a nagy egyetemi könyvtárakat (ELTE, BKE, BME, SOTE, KLTE, JATE, JPTE, Miskolci Egyetemi Könyvtár) és bizonyos tekintetben a nemzeti könyvtárat is.

Azok az állománygyarapítási nehézségek, amelyekről a közkönyvtáraknál szóltunk, rájuk még fokozottabban vonatkoznak lévén, hogy a külföldi szakirodalom, főleg a folyóiratanyag beszerzésére fenntartójuk nem tud elegendő forrást biztosítani. Az egyetemi könyvtárak 1997. évi folyóirat előfizetéséhez 1996 év végén 350 millió forint hiányzott¹⁰. Külföldi alapítványok (Soros, Mellon, Volks-

¹⁰ Huszár Ernőné, az egyetemi könyvtárigazgatók kollégiumának elnöke szíves közlése.

wagen, Sabre stb.) alkalmanként segítenek, de nem pótolják a rendszeres gyarapítás hiányait. Az egyetemi könyvtárakat saját oktatóik és hallgatóik ellátása is „terheli”, amit a közkönyvtárak (nemzeti, városi, megyei) segítsége nélkül meg sem tudnának oldani.

Szolgáltatásaikra ma még a hagyományos formák (helybenolvasás, kölcsönzés, könyvtárközi kölcsönzés), túlsúlya jellemző, de körükben honosodott meg leginkább az idegen (külföldi) adatbázisokból nyújtott információszolgáltatás és az ahhoz kapcsolódó dokumentumszolgáltatás másolatban. Nagyon fontosak az általuk előállított és a közkönyvtárak által tovább sugárzott információszolgáltatások, adatbázisok.

Az országos szakkönyvtárakban, különösen az egyetemi könyvtárakban honosodott meg eddig leginkább a számítógépes rendszerek alkalmazása az információ keresésében és szolgáltatásban éppúgy, mint saját feltárásuk automatizálásában. Ez elsősorban a PHARE, Tempus stb. programok segítségével köszönhető.

Legtöbbjükben megteremtették az Internet kapcsolatot is. Tevékenységük legfőbb adatait a 3. sz. táblázat közli.

5. Az iskolai könyvtárak

A közép és általános iskolai könyvtárak „hagyományosan” a leggyengébb láncszemet jelentik a magyar könyvtári rendszerben. Időnként indultak ugyan országos akciók e kétségkívül fontos könyvtártípus megsegítésére, de azok legfeljebb a könyvbeszerzést segítették, az egyéb feltételeket (helyiség, könyvtáros, kellő idejű nyitva tartás) nem biztosították. A központi akciók elhalásával azután a helyi erőforrások is elapadtak, a mindig szegény iskoláknak más gondjuk is akadt.

Az utolsó adataink 1992-ből származnak. Ekkor 2999 általános iskolai könyvtárban 18 millió kötet könyv volt, amelyből egy tanév alatt öt és félmilliót használtak és gyarapításra 98 millió forintot (az 1985-ös tanév két és félszeresét) költötték. A középiskolák mindegyikében volt könyvtár (könyvtáros is), azokban 8 és félmillió könyv volt, amelyekből majdnem 2 millió kötetet vettek kézbe a tanév alatt. Könyvre 69 millió forintot, az 1985-ös ötszörösét fordítottak¹¹.

A legutóbbi közoktatási törvény kapcsán ambiciózus és nagyon szükséges terv fogalmazódott meg: minden iskolában működő könyv- ill. médiatár legyen, Internet összeköttetéssel és ehhez tanulóként évi 1300,- Ft normatív könyvbeszerzési keretet ad az állami költségvetés.

6. Általános kérdések

Az alábbiakban azokat a kérdéseket tekintjük át, amelyek valamennyi könyvtártípusra vonatkoznak, valamennyinek a működését meghatározzák, befolyásolják.

---

¹¹ Ld. a 9. sz. jegyzetet.

a) Épületek, felszereltség, technika

A modern közművelődési könyvtári követelményeknek megfelelő célépületek a 60-as, 70-es években épültek vidéken is, Budapesten is. Az egyetemi könyvtárak egy része pedig a 80-as években kapott új épületet. Az utóbbi években leállt ez a könyvtárépítési lendület. A kecskeméti megyei könyvtár 1996-ban átadott minden tekintetben korszerű épülete az egyetlen kivétel.

A következő években készül el a szolnoki és a veszprémi megyei könyvtár címzett állami támogatással készülő épületrekonstrukciója, bővítése. A technikai felszereléseket illetően a legfontosabb fejlemény, hogy – elsősorban a Soros alapítvány céltámogatásával – mostanra a városi könyvtárakig bezárólag a könyvtárak rendelkeznek legalább egy másológéppel. A közkönyvtárak egy része – főleg a falvakban – még alapvető kommunikációs eszközökkel (pl. telefon) sem rendelkezik. Ez a hiány talán néhány éven belül megszűnik.

A modern informatikán belül a legfontosabb a számítógép ill. az arra épülő hálózati kapcsolat lenne. Mint arról már szóltunk, e tekintetben az országos szakkönyvtárak, az egyetemi könyvtárak állnak a legjobban. A közművelődési könyvtárak (a városi könyvtárakig bezárólag) egy vagy néhány géppel rendelkeznek, többségük és a községi könyvtárak egyel sem. A megyei könyvtárak egy része már alkalmazza is az automatizálás ezen eszközeit. Mindebben sokat segített a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Program. A közkönyvtárak többsége egy hazai fejlesztés (nagyon lassan készülő) számítógépes programra (Textlib) vár, hogy gépesítését megkezdje. A nemzeti információs stratégia megvalósulása azt ígéri, hogy a könyvtárak lesznek az iskolák mellett az Internetre épülő információs rendszer nyilvános végpontjai.

b) Személyzet-képzés, szakinformáció

A közkönyvtárakban 3173, a munkahelyi könyvtárakban 211, a szakkönyvtárakban és a nemzeti könyvtárban együtt mintegy 2000 szakképzett könyvtáros dolgozik, rosszul fizetett közalkalmazottként, számuk az utóbbi öt évben mindent csökkent. A képzés rendszere (egyetem, főiskola, középfokú szaktanfolyamok) viszonylag korán kialakult, de különösen az utóbbi években meglehetősen szétszórttá vált (az erők koncentrálása helyett igen sok képzési hely indult). Az elszabadult „diploma biznisz” rávetette magát erre az egyébként nem nagy felvételképességű munkaerő-piaci szektorra is. Ennek köszönhető, hogy a különféle főiskolák és egyetemek „kihelyezett tagozataival” együtt 1996 szeptemberére 656 fő részére hirdettek felvételi és felsőfokú diplomát adó képzési lehetőséget¹². A továbbképzés ügye megoldatlan.

A szakmai információ az OSZK–KMK szakkönyvtára formájában és annak szolgáltatásai révén jól megoldott. A szakterületeknek a sokféle helyi híradó, hírlevél mellett négy (!) országos terjesztésű szaklapja, folyóirata van: az OSZK kiadásában megjelenő igényes Könyvtári Figyelő, amely egyúttal a külföldi szakirodalom dokumentálását is végzi, a több könyvtár és szakmai szervezet összefo-

---

¹² *Felsőoktatási felvételi tájékoztató. 1996. Bp. MKM. 1995.*

gásával havonta megjelentetett 3K (Könyv, Könyvtár, Könyvtáros), a Könyvtári Informatikai Kamara kiadásában a Könyvtári levelező/lap, valamint az OMIKK lapja, a Tudományos és Műszaki Tájékoztatás.

A napi sajtó és tömegkommunikáció gyakran és szívesen foglalkozik a könyvtárakkal, természetének megfelelően a botrányokat (hányat zártak be?) keresve és sztereotípiákat ismételve (nem jut elég pénz könyvbeszerzésre) de kevésbé vállalkozik a könyvtárak és a társadalom kapcsolatát, a társadalom igényeit, a könyvtárak megoldási lehetőségeit felvevő témák feldolgozására.

c) Gazdálkodás-finanszírozás

Az egyes könyvtártípusoknál szóltunk finanszírozásuk gondjairól, problémáiról. A nyilvános könyvtári ellátást biztosító közkönyvtárak fenntartása az állami költségvetés és az önkormányzatok dolga. Ha nem is kellő színvonalon, de ez általában (kivéve talán a nyilvános könyvtári feladatokat vállaló országos szakkönyvtárak feladat-finanszírozását) megoldott, a források növelése a költségvetés terheinek csökkentésétől várható.

Kevésbé biztosított (leginkább még a Nemzeti Kulturális Alap keretében) azoknak a feladatoknak a finanszírozása, amelyek meghaladják az egyes könyvtárak illetékességi körét (pl. megyei feladatok, országos szolgáltatások, nemzeti projektek).

A használók bevonása a finanszírozásba a térítési díjakon (beiratkozási, késedelmi díjak, térítéses szolgáltatások) keresztül történik. Nemzetközi tapasztalás-

talatok szerint a közkönyvtárak költségvetésének 10%-át lehet ily módon „megtermelni”. Nálunk van olyan könyvtár, ahol ez meghaladja a 20, majdnem éri a 30%-ot. Egészségtelenül magas arány. A könyvtári ágazat finanszírozásában a magánmecenatúra és a civil szervezetek felemás szerepet játszanak. A Soros és egyéb külföldi alapítványok igen fontos szerepéről már szoltunk (ez elképzelhetően a jövőben még fokozódik, mint pl. a most 15 nagykönyvtár összefogásával indított ún. osztott katalogizálási projekt révén).

A magyar alapok és alapítványok nem „könyvbarátok”, inkább a látványos, feltűnő, elsősorban művészeti produkciókat támogatják. Jellemző, hogy a könyvtárak alapfeladatának finanszírozására, ill. annak segítésére a Soros alapítványon és az OTKA egyetlen pályázatán kívül más alap nem vállalkozik. A legtöbb kulturális alapítvány nem is fogad könyvtári pályázatot. Vagy ha adnak is támogatást a könyvtáraknak, az valami produkció, kiadvány, rendezvény megvalósítására irányul és nem az alaptevékenységet támogatja. Vagy pl. újabban a könyvtárak támogatásán keresztül a könyvkiadást segítik azért, hogy a könyvtáraknak megvásárolják a kiadványok egy részét (ha kell nekik, ha nem). Az is jellemző, hogy a Nemzeti Kulturális Alap szakmai kollégiumai közül csak a levéltári és a fotóművészetet támogató kap kevesebbet, mint a könyvtári, valamennyi művészeti ágat és intézményt támogató kollégium sokkal többet oszthat szét¹³.

Ez akkor is nevetséges arány, ha pusztán az egyes területek intézményeinek számát tekintjük.

d) Nemzetközi kapcsolatok és kitekintés

Már utaltunk rá, hogy a magyar könyvtárak a 60-as évektől eleven kapcsolatokat tartottak a külföldi társintézményekkel. Kapcsolataik részben közvetlenül, részben nemzetközi szervezeteken (pl. IFLA – Könyvtáregyesületek Nemzetközi Szövetsége) keretében bonyolódtak. Nemcsak a tapasztalatok átvételét tette és teszi ez lehetővé (napjainkban pl. az Európa Tanács megfelelő szakt bizottságában), de ahhoz is hozzájárul, hogy a magyar kulturális, tudományos produkciók eljussanak külföldre, a külföldiek pedig bekerüljenek a magyar kutatás vérkeringésébe, a magyar könyvtárakon keresztül. Így pl. részt veszünk az ún. UAP (Universal Availability of Publications – a Kiadványok Egyetememes Hozzáférhetősége) programban, ahol minden állam a saját kiadványtermésének feltárásáért és szolgáltatásáért felelős. Csak az a félő, hogy ha itthon nem teremtjük meg ennek a feltételeit (UBC = Általános Bibliográfiai Kontroll) nem leszünk képesek megfelelni a követelményeknek, aminek egyaránt kárát látja saját tájékoztatódásunk és a magyar kultúra és kutatás eredményeinek nemzetközi megismertése.

Befejezésül idézünk néhány nemzetközi összehasonlító adatot azt a korábbi megállapításunkat igazolandó, hogy a közkönyvtári rendszerünk a nyugati országokéhoz mérhető, ha a mutatók mértéke tekintetében nem is éri el azok eredményeit (4. sz. táblázat), ill. ha óriási gondokat görgetve halad is előre.

Kiss Jenő

---

¹³ *Nemzeti Kulturális Alap Hírlevél. 1996. 1. sz. és 13. sz.*

A KÖZKÖNYVTÁRAK (ÖNKORMÁNYZATI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK) ADATAI 1985–1994

Év	Könyvtárak száma	Állomány	Állománygyarapításra	Olvások száma	Látogatók	Kölcsönzött állomány	14 évesnél fiatalabb
		1000	fordított Ft 1000	1000	1000	egységek/1000	olvasók 1000
1985	4 645	38 267,4	108 403,7	1 690,0		39 661,4	
1989	4 284	40 802,4	142 357,2	1 354,2	16 401,4	36 697,4	661,3
1990	4 262	41 227,7	170 680,5	1 518,4	16 788,1	36 778,9	644,6
1991	4 008	40 992,2	225 646,9	1 463,0	16 644,3	35 978,9	586,5
1992	3 870	40 334,0	322 350,5	1 417,7	16 807,6	36 633,7	539,5
1993	3 792	41 394,8	343 274,2	1 423,2	16 705,0	36 782,3	527,8
1994	3 723	41 778,8	466 858,1	1 428,0	17 143,5	37 763,8	517,3

Forrás: OSZK–KMK: TEKE '94, SZAKMA '94, Könyvtári statisztikák Bp. 1995.
MKM Statisztikai Tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység. 1993. Bp. 1994.

MUNKAHELYI (SZAKSZERVEZETI) KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRAK ADATAI 1985–1994

Év	Könyvtárak száma	Állomány 1000	Állománygyarapításra fordított Ft	Olvások száma 1000	Látogatók 1000	Kölcsönzött állomány egységek/1000
1985	5 003	12 063,4	30 019,2	589,4		10 410,1
1989	3 913	12 080,4	34 737,6	467,4	3 117,4	8 221,0
1990	3 170	10 710,7	35 234,4	369,7	2 559,2	6 708,6
1991	2 577	9 371,4	25 525,1	300,6	2 095,5	5 764,3
1992	1 978	8 304,4	24 486,2	228,3	1 704,1	4 851,1
1993	1 463	6 624,2	24 118,4	162,9	1 300,8	3 592,5
1994	1 207	6 028,0	23 507,9	155,2	1 241,9	3 409,7

Forrás: OSZK–KMK: TEKE '94, SZAKMA '94, Könyvtári statisztikák Bp. 1995.
MKM Statisztikai Tájékoztató. Közgyűjtemények, kiadói tevékenység. 1993. Bp. 1994.

A SZAKKÖNYVTÁRAK ADATAI 1985–1992

	1985	1990	1992
Könyvtárak	123	121	117
Állomány/1000	28 930,1	31 155,3	31 673,6
Évi gyarapodás/1000	839,4	–	–
Állománygyarapításra fordított összeg/1000 Ft	287 163,7	592 788,7	742 438,5
Beiratkozott olvasók/1000	188,2	202,8	223,9
Látogatók/1000	2 081,3	2 112,9	2 268,6
Helyben használt egység/1000	9 787,1	6 830,1	7 509,6
Kölcsön/1000	1 943,8	1 675,6	1 804,1

Forrás: MKM Statisztikai tájékoztató, Közgyűjtemények,
kiadói tevékenység 1991., Bp. 1993.

NEMZETKÖZI KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRI ADATOK

Ország	Év	Szolgálati helyek száma	Könyvtárlomány/1000	Állomány/lakos	Beiratkozott olvasó/1000	Beiratkozott olvasó %	Használatba adott egység/1000
Ausztria	1990	2 374	8 195,0	1,1	889,3	11,2	13 899,5
Belgium	1990	1 151	29 878,0	3,0	1 743,3	17,5	48 344,5
Bulgária	1992	4 879	57 092,0	6,4	1 342,8	15,0	23 802,9
Cseh Köztárs.	1992	7 988	37 570,0	3,6	1 182,3	11,7	-
Dánia	1992	904	32 479,0	6,3	-	-	74 291,0
Egyesült Kir.	1993	5 185	133 134,0	2,3	33 505,0	58,1	561 392,4
Finnország	1993	1 339	38 300,0	7,1	2 404,8	47,3	96 400,0
Franciaország	1990	2 740	89 049,0	1,8	4 605,2	8,1	96 806,0
Hollandia	1990	1 285	41 515,0	2,8	4 348,0	29,1	185 724,0
Irország	1990	359	10 980,0	3,1	742,4	21,2	12 431,8
Lengyelország	1992	17 121	135 821,0	3,5	6 612,7	17,2	148 842,4
Magyarország	1992	5 148	47 874,0	4,8	1 846,3	15,9	41 484,8
Németország	1992	14 019	128 922,0	1,8	8 938,8	11,1	296 277,0
Norvégia	1992	1 214	19 893,0	4,5	-	-	19 828,0
Olaszország	1990	2 388	80 030,0	1,4	6 756,4	11,7	356 515,5
Portugália	1990	234	3 371,0	0,3	381,0	3,9	885,9
Románia	1988	7 227	70 873,0	3,1	5 183,0	22,4	54 025,0
Szlovákia	1992	3 012	19 757,0	3,7	715,0	13,5	23 116,9
Szlovénia	1992	833	5 283,0	2,8	385,9	18,3	11 269,7
Spanyolország	1990	3 635	27 208,0	0,7	4 088,6	10,5	18 078,3
Svédország	1993	1 734	45 147,0	5,2	-	-	67 364,8
Svájc	1990	2 555	27 874,0	4,1	351,4	5,2	5 806,1

Forrás: UNESCO Statistical Yearbook 1995.
Nemzetközi Statisztikai Zsebkönyv. Bp. 1994.

A következő cikkek a „Közművelődési könyvtárak egy új Európáért” címmel 1997. szeptember 24-től 27-ig megrendezendő konferencia előkészítéseként jelennek meg.

A konferencián Hannelore Jouly, a stuttgarti városi könyvtár igazgatója a könyvtárak és a társadalom, Barbara Lison-Ziessow, a brémai városi könyvtár igazgatója pedig az (informatizálva) „lenni vagy nem lenni” című kerekasztal keretében fog előadást tartani. A cikkeket *Hegyközi Ilona* fordította.

Bevezetés az Internetbe – továbbképzés a stuttgarti városi könyvtárban

Kiinduló helyzet

A közkönyvtárak kínálatát gazdagítja az Internet virtuális világa. Németországban az Internet tömeges használata először a felsőoktatásban kezdődött meg, 1994 ősztől kezdve, amikor bevezették a World Wide Web (WWW) Internet-szolgáltatást. 1995 folyamán már mások is egyre többen érték el az Internetet. 1995 decemberétől zajlik a Német Kutatási Hálózat (DFN) WiNShuttle projektje, amely intézmények és személyek meghatározott köre számára biztosít hozzáférést az Internethez. *Információk: a <http://www.s.shuttle.de/infos/index.htm> címen.* (A továbbiakban ilyen tipográfiával jelöljük az eredeti szövegben lábjegyzetként szereplő részeket – a ford.) A stuttgarti városi könyvtár – amelyet a DFN ún. modellpartnerének választott – a német közkönyvtárak közül elsőként kínált szabad hozzáférést használói számára az Internethez. *A városi könyvtárban a következő Internet-szolgáltatások állnak rendelkezésre: WWW, telnet, gopher, Usenet (olvasásra).*

A könyvtár tehát úttörő szerepet vállalt: még mások tapasztalataira sem támaszkodhatott, amikor igen gyorsan kellett nemcsak a hozzáférés technikai lehetőségét biztosítani a használók számára, hanem közvetítenie kellett az Internet-használat gyakorlati know-how-ját is, továbbá be kellett mutatnia az új tájékoztatási kínálat lehetőségeit és korlátait.

Még 1995. decemberében megkezdődtek az Internet használatába bevezető kurzusok. *Egyszerre négy személy jelentkezhet be a könyvtárban szervezett kétórás tanfolyamra. Az ingyenes kurzusokra hetente kétszer (szerdán 14-től 16 óráig és pénteken 17-től 19 óráig) kerül sor. A képzést jelenleg két munkatárs végzi. 1996 januárjától kezdődött meg a stuttgarti városi könyvtár honlapjának kialakítása, amely egyre gazdagabb, összetettebb Internet-kínálatot tartalmaz. Honlapon a továbbiakban a városi könyvtár WWW-n hozzáférhető információkínálatának egészét értjük, amely időközben túllépte a 400 oldalnyi terjedelmet, és számos témakörben feltárja az Internet forrásait (ilyenek pl. a pályaválasztás, az állásváltogatás, a gazdaság, a világ könyvtári katalógusai, a művészet, a kultúra és az irodalom, a felhasználható keresőeszközök). (A stuttgarti városi könyvtár honlapja elérhető a <http://www.s.shuttle.de/buecherei> címen.)*

A bevezető kurzusok és a honlap szerkesztésének munkálatai szorosan összefüggnek egymással. A használók képzésének tapasztalatait hasznosítják a honlap továbbfejlesztésében (Mely szolgáltatásokat tartják fontosnak a városi könyvtár használói? Mi érdekli Önt az Interneten?), a honlapot pedig intenzíven felhasználják a bevezető kurzusok tananyagaként (például amikor megmagyarázzák, hogy Mi a hipertext? Milyen érdekes szolgáltatások találhatóak az Interneten? Milyen keresési segédletek állnak rendelkezésre?).

A kölcsönös tanulás elve (ugyanis a közvetítő számára is mindig tanulságosak a kérdések és a felmerülő témák) – noha eredetileg a szükség hozta ezt a megoldást – jól bevált. Egyrészt folyamatosan bővül az oktatók szakértelme (amire nem tudnak válaszolni, annak a legközelebbi alkalomig utánanéznek), másrészt a bevezető kurzust és a honlap megjelenési formáját a használók igényeihez igazítják, mégpedig egyáltalán nem tudományos, hanem nagyon is pragmatikus empiria alapján. *Csak mellékesen említjük, hogy a városi könyvtár intenzív erőfeszítéseket tesz a munkatársak Internet-továbbképzése érdekében, és abban is a kölcsönös tanulás elve érvényesül. A kezdő szintű oktatást külső oktatók és az Internettel foglalkozó munkatársak vállalták el. A megszerzett ismereteket aztán kis, önálló tanulócsoportokban folyamatosan bővítik és korszerűsítik. Szükség esetén ismét kéri az erre szakosodott munkatársak segítségét.*

Érdekes a képzésben résztvevő csoportok kor szerinti megoszlása és összetétele. Inkább a városi könyvtár használóinak összetételéhez, mintsem az Internet általános használói számaihoz igazodik. Körülbelül ugyanannyi nő, mint férfi vesz részt a bevezető kurzusokon (az Internet használatában világszerte ez az arány 10%–90%). Ezenkívül figyelemre méltó, hogy milyen sok idősebb használó érdeklődik a városi könyvtárnak ez iránt a rendezvénye iránt.

A tanterv koncepciója

A stuttgarti városi könyvtár a használók számára – rendszeres továbbképzési rendezvényként – bevezető Internet-tanfolyamot szervez. Ez nem öncélú vagy népszerűség-hajhászó szolgáltatás, sem pedig a korszellemnek való behódolás. Sokkal inkább szorosan kapcsolódik a stuttgarti városi könyvtár céljaihoz.

A városi könyvtárak azon intézmények közé tartoznak, amelyek garantálják az információk általános hozzáférhetőségét. Az egyén számára az információ beszerzéséhez a digitális korszakban is feltétlenül szükség van olyan kompetens partnerekre, mint amilyenek az információkat feltáró közkönyvtárak. Ezenkívül mindenkinek el kell sajátítania a számítógépes és szoftverismereteket, azaz a számítógépes írástudást (computer literacy) mint kulturális technikát. *Az Unesco Közkönyvtári kiáltványában arra hív fel, hogy létesüljenek nyilvánosan hozzáférhető számítógépes munkahelyek, hogy a lakosság szélesebb tömegeinek is meg lehessen tanítani az új kulturális technika kezelését (a számítógépes írástudást). (Manifest der UNESCO 1994 = Public Library Manifesto 1994. Berlin: DBI, 1995.)*

A stuttgarti városi könyvtár az életen át tartó, önálló, innovatív tanulás műhelyévé vagy támaszpontjává szeretne válni. Az önálló, innovatív tanulásához szükség van a részvétel lehetőségére és sokféle értelmi összefüggés kibontására (erre még visszatérünk).

Egy folyóiratcikkben az információközvetítő helyek szükségességéről a következőképpen írnak:

„A globális faluban az élet részét képezik azok a nyilvános terek, amelyekben az információból tudás, a tudásból pedig közösségi cselekvés válhat (...). Ott mindenki egyszerűen és szakavatott segítséggel belemerülhet az online világba. Ugyanakkor kellemes körülmények között megbizonyosodhat arról, hogy a többi ember még valódi, nem pedig szimuláció.” (*Rena Tangens és Peter Glaser: Die Zuvielisation. In: Spiegel special 3/1996, 112. p.*)

Mindez, úgy tűnik, igaz a stuttgarti városi könyvtár modelljére, bár a szerzők – és ezt kihagytam az idézetből – nem könyvtárra, hanem egyfajta médiakávézó-ra gondoltak.

A stuttgarti városi könyvtár megkísérli az információkat a honlap segítségével és az Internetbe bevezető kurzusokon tematikus összefüggésekbe helyezni, és ezáltal használható információkat rendelkezésre bocsátani – például az állást keresők, az egzisztenciájukat most megteremtők vagy az egyéni kezdeményezésre szerveződött tanfolyamok résztvevői számára. A képzés során konkrét kérdések alapján begyakorolják a hatékony keresési stratégiákat. Úgy tűnik, lassan bekerül a köztudatba az a felismerés, hogy az információ önmagában nem érték. Csak azáltal válik az információ tudássá, ha összefüggéseibe helyezzük, magunkhoz vagy más dologhoz viszonyítjuk.

A bevezető szintű tanfolyamokon az Internet-szoftver kezelésével és a keresési technikákkal kapcsolatos ismereteket lehet elsajátítani, a számítógépes írástudás értelmében. A bevezető tanfolyamokon egészen gyakorlatiasan, közvetlen tapasztalatszerzés és kipróbálás útján a médiában való jártasság átadására törek-szenek, azaz az Internetet olyan, többféle médiát összefogó médiumnak fogják fel, amelyek mindegyikének megvan a saját profilja és haszna.

Az életen át tartó, önállóan szervezett tanulás támogatása egyre inkább a köz-könyvtárak feladatává válik. Az Internet használatába bevezető szolgáltatással a stuttgarti városi könyvtár az önálló, innovatív tanulást támogatja, koncepciójának fontos, kiemelt részeként.

A Római Klub egyik jelentésében, amelynek címe A tanulás mint a jövő záloga (*Club of Rome: Zukunftchance Lernen. Bericht für die achtziger Jahre, hrsg. von Aurelio Peccei, München, 1983.*), az innovatív tanulás előfeltételeként említi meg a részvételt és a sokféle értelmi összefüggést.

„A hatékony részvétel kibővíti és gazdagítja értelmezési kereteinket és ezzel kedvezően befolyásolja a jobb megértést”, állapítja meg a Római Klub (*ugyanott, 64. p.*). Az Internet új virtuális világában rendkívül fontosnak tűnik a részvétel, a hozzáférést mindenkinek elve és a szükséges készségek átadása. *Különb- lenen fenyeget a társadalom gyakran idézett szétszakadása egy kisebb információs elitre és a digitális analfabéták nagyobb tömegére, akiknek korlátozottak a részvételi lehetőségeik.* (Vö. Norbert Kamp: *Realität oder Utopie. Die Öffentlichen Bibliotheken und das Internet. In: BuB 5/1996, 448. p.*)

A tanulmányban másutt ez szerepel: „A tanuláshoz (...) elengedhetetlenül szükséges egy átfogó viszonyítási alap. (...) Az innovatív tanuláshoz ezért segítenie kell az egyént abban, hogy képes legyen újfajta értelmi összefüggéseket felfedezni, elsajátítani és létrehozni – röviden szólva: a tanuláshoz szükséges a tanulásnak gazdagítania kell az értelmi összefüggések készletét.” (*Club of Rome, 50. p.*)

Ilyen értelemben a könyvtárak arra vannak predesztinálva, hogy a tanulás színhelyei legyenek, mivel a tanulókat olyan tudáskínálat veszi körül, amelyet eredetileg egyáltalán nem is kerestek, amelyet azonban gondolkodásuk összefüggésében jól fel tudnak használni. A könyvtár olyan hely, amelyet folytonosan újra be kell rendezni, hogy használóinkat váratlan dolgokkal szembesítsük, hogy a keresett dolog mellett azt is megtalálják, amit soha nem is kerestek, de ami esetleg egy összetettebb kérdés megoldásához szükséges a számukra, vagy ami egyszerűen játékra, fantáziájuk megmozgatására, kikapcsolódásra inspirálja őket. (Hannelore Jouly: *Bibliotheken: Stützpunkte und Ateliers für selbstgesteuertes Lernen, előadás kézirat, Stuttgart, 1996.*)

Itt engedjenek meg egy kis kitérőt. A városi könyvtár elkötelezett az Internet iránt. Nemcsak az információs szolgáltatások kiválasztására és – témacsoportokba összefogva – egyszerű rendelkezésre bocsátására törekszik. Ahhoz is szeretne hozzájárulni, hogy az új média művészeti lehetőségei ismertté váljanak és azokat fel is használják. Jelenleg a stuttgarti városi könyvtár szerveréről két irodalmi hipertext-projekt anyaga hívható le. A városi könyvtárral együttműködve Reinhard Döhl stuttgarti író és képzőművész két nyilvános Internet-projektet indított el. Gertrude Stein tiszteletére nemzetközi együttműködéssel építáriumot hoznak létre megadott versmérték szerint (<http://www.s.shuttle.de/buecherei/epitaph.htm>). Ehhez a világ minden részéről számos mű érkezett a hálózaton ismert és ismeretlen szerzőktől. A második, már lezárt projekt, az Hommage a Helmut Heisenbüttel, az Internetről származó műalkotásokat fogja össze (<http://www.s.shuttle.de/buecherei/h h h.htm>).

Mindezt természetesen bemutatjuk a bevezető Internet-kurzusokon. Talán rávilágítanak a hálózat lehetőségeire, mégpedig úgy, ahogy azt egy pusztán keresési gyakorlat nem tudná megtenni; talán olyan értelmi összefüggést tudnak életre hívni, amely egy egész más, váratlan helyen segít majd megoldani egy problémát. És ki tudja, talán létrejön a városi könyvtárban egy önszerveződő tanulócsoporthoz, amely ismereteit az Interneten szerzett együttműködő partnerekkel közösen feldolgozza és az eredményeket az Interneten közzé is teszi.

Didaktikai szerkezet

A bevezető Internet-kurzusok nem követnek egy bizonyos, merev tantervet. Az alapvető témacsoportok mellett, amelyekről szükségszerűen szó esik, a tanulócsoporthoz, annak tudása, érdeklődése és kérdései határozzák meg a kurzus lefolyását. Kevesebb az előadás formájában átadott ismeret, több a párbeszédese feldolgozás és a konkrét példák gyakorlása. Vannak állandóan szereplő témák.

Az elején rendszerint az Internet alapjairól esik szó, és bizonyos fogalmakat megmagyarázunk. (Mi a hálózat?, Hogyan képzeljük el a hálózatot fizikai valóságában?, Mi különbözteti meg az Internetet a kereskedelmi hálózatoktól, mint amilyen a T-online?, Mibe kerül az Internet?, Hogyan jutunk el az Internetre? Mit jelent az, hogy Internet-szolgáltató?).

Ezután következik egy rövid bevezetés az Internet szolgáltatásaiba (e-posta, fájlátvitel, telenet, Usenet), még mielőtt rátérnénk központi témáinkra, a World Wide Webre.

A WWW-be való bevezetéshez a stuttgarti városi könyvtár honlapja szolgál illusztrációként. *Fontosnak tartom ezzel összefüggésben, hogy a honlap ismertetésekor a Web-újoncok számára egyfajta hazai kikötőt kínálunk a WWW-n való navigáláshoz, ami a tájékozódás és a biztonság érzését adja. Itt azt is egyszerűen és játékos formában meg tudjuk magyarázni, hogy mi a hipertext, amely a WWW alapja, és hogy melyek a böngésző szoftverek legfontosabb funkciói. A városi könyvtár jelenleg a Netscape 3.01 verzióját használja. A városi könyvtár irodalmi projektein mutatjuk be a WWW kreatív lehetőségeit.*

A bevezetés fontos feladata, hogy elsőként érzékeltesse, milyen jellegűek és minőségűek a Weben található információk. Erre rendszerint a honlapnak azt a forrásgyűjteményét használjuk, amely iránt legalább egy résztvevő érdeklődik. *A városi könyvtár honlapja a következő témákban kínál forrásgyűjteményeket (részben a ludwigsburgi városi könyvtárral együttműködve): pályaválasztás, karrier, gazdaság; könyvtárak és online katalógusok; film; az Internet kitüntetett helyei; jog; gyermekek; művészet és kultúra; irodalom; zene; online segédletek; politika; sport; álláshirdetések; Stuttgart városa; keresőautomaták; turizmus, valamint folyóiratok.*

Ebben az összefüggésben fontos, hogy a résztvevőkkel konkrét példákon érzékeltesük az egyes média információinak eltérő minőségét. *Egy gyakorlatból vett példán megmagyarázva: egy állást kereső résztvevőnek bemutathatjuk, hogy az Internet mely helyein találja a legaktuálisabb álláshirdetéseket (ezt a honlapon összeállítottuk). Emellett megpróbálhatunk a Weben céginformációkat keresni a szóba jöhető intézményekről. Eközben valószínűleg világossá válik, hogy a keresett vállalatról ingyen alig többet lehet megtalálni, mint a címét, hacsak nem jelentkezik a Weben saját honlappal. Kiegészítésként utalhatunk CD-ROM-on meglévő cégdatabázisainkra, valamint a hírlapok és folyóiratok cégekről szóló beszámolóira. Le lehet hívni ezenkívül állás pályázatokkal foglalkozó segédleteket a honlapon keresztül. Ezek azonban rendkívül tömörök és csak első tájékozódásra alkalmasak; nem deríthető ki, hogy ki gondozza tartalmukat. Esetünkben szinte mindenki jobban kedveli a pályázatírásban segítő és háttérinformációkat tartalmazó nyomtatott anyagokat. Egy bemutatózó beszélgetésre való felkészüléshez a Web nem tud sok mindent nyújtani; felhívhatjuk viszont a használók figyelmét a városi könyvtári hálózatban rendelkezésre álló könyvekre és videókra.*

A bevezetés egyik központi kérdése a keresési technikák átadása a résztvevők kérdéseire támaszkodva. A WWW-n ma már sokféle igen jó, ingyenes keresőautomatát lehet tárgyiszavas keresésre használni. A bevezetés során bemutatjuk ezek közül a legfontosabbakat, majd ezek adatainak profilja és feldolgozása alapján elemezhetjük, hogy a különböző kérdésekre melyek a legalkalmasabbak. *Például: Mikor célszerű teljesen indexelt keresőrobotot használnom, mint amilyen a Hotbot (<http://www.hotbot.com>), és mikor olyan keresőautomatát, amely súlyozza a keresőszavakat, mint amilyen a Lycos (<http://www.lycos.de>)? Itt begyakoroltathatjuk a fogalmak kombinációit használó, lehető legpontosabb keresési stratégiát (sok keresőautomata megengedi a Boole-operátorok használatát) és esetleg a földrajzi szűkítést.*

Második fontos keresési technikaként kitérünk a szisztematikus indexek (mint pl. a Yahoo vagy a Clearinghouse) használatára tematikus keresések esetén (<http://www.yahoo.com>; <http://www.clearinghouse.net>).

Ezen túlmenően bemutatjuk, hogyan kell bibliográfiai keresést végezni a világ könyvtári katalógusaiban és folyóirat-adatbázisaiban.

Lezárásképpen, ha van rá idő, bemutatjuk a Usenet hírcsoportot. Itt is a résztvevők szakmai vagy magánérdeklődéséből indulunk ki. Egyéni érdeklődésük alapján keressük ki hírcsoportok neveit és hívunk le mértékadó vitafórumokat.

A projekt lefolyása

A stuttgarti városi könyvtár 1995 decembere óta folyamatosan szervez bevezető szintű Internet-tanfolyamokat. A honlap kialakítása néhány héttel később kezdődött. Azóta mindkét szolgáltatás – melyekbe nagy odaadással és kísérletező kedvvel fogtunk bele és amely kezdetben teljesen csinálva tanuljuk alapon – felnőtté vált és a stuttgarti városi könyvtár szolgáltatási kínálatának szilárd alkotóeleme lett.

Eredmények

Az egy év tapasztalatai a következőkben foglalhatók össze. A „menetközbeni tanulás” koncepciója bevált. A használók véleményéről egyszerűen, közvetlen visszacsatolással értesülünk, így sikerült a stuttgarti városi könyvtárban igen gyorsan jó teljesítményt elérnünk, gyakorlat-központú továbbképzési kínálatot létrehozunk. *Ezt a kijelentést egyébként a használók szóban és írásban kifejezett elégedettségére, valamint a résztvevő kollégák becsülésére támaszkodva tesszük. Honlapunk növekvő virtuális használata (jelenleg kb. ezer hozzáférést regisztrálunk naponta a hálózatról, és ez a tendencia nő) is a szolgáltatás jó minőségét jelzi. A tudományos értékelés, bár nagy szükség lenne rá, még várat magára.*

Különösen az vált be, hogy az Internetbe bevezető kurzusokat és a honlap kialakítását összekapcsoltuk. Az oktató kollégák számára a képzésben résztvevők sokféle érdeklődése és kérdései folyamatos kihívást jelentettek, s arra készítették őket, hogy magukat is továbbképezzék.

A projekt egy évének tapasztalatai megmutatják az új médium hasznát és lehetőségeit a közkönyvtárak számára. Az Internet gazdagítja a stuttgarti városi könyvtár szolgáltatásainak spektrumát és beépült a mindennapos könyvtárhasználat gyakorlatába.

A bevezető Internet-képzés támogatja az olyan fontos könyvtári célok megvalósítását, mint amilyen az életen át tartó, önálló tanulás támogatása, jártasság szerzése a média használatában, segítségnyújtás az új kultúrtechnika, azaz a számítógéphasználat megismerésében, az információk általános hozzáférhetőségének biztosításában.

Megjegyzések

Sok ember fenyegetésként éli meg a kommunikációs és számítástechnika gyors fejlődéseit. Egyesek számára ez nem azt jelenti, hogy új szakmai kihívásokkal szembesülnek és a már elsajátított készségeket állandóan naprakészen

kell tartaniuk, hanem azt, hogy elvesztik biztonságérzetüket, abban az értelemben, hogy megszerzett tudásuk elavulhat, szakmai tapasztalataik elértéktelenedhetnek.

A technikai fejlődés az érintettek egyéni sorsától elvonatkoztatva sokkal inkább az ésszerűsítés és a termelés tényezőjeként jelenik meg, és amiatt kapcsolódik hozzá fenyegetés, hogy a piacok nemzetközivé válnak.

Ezzel a szándékosan kiélezett megfogalmazású tézissel szeretném a hálózat és az együttműködés fogalmait szembeállítani. Valójában mindkét fogalom – műszaki értelemben – szorosan kapcsolódik az Internethez mint együttműködő hálózathoz.

Véleményem szerint a multimédia-információk korszakának küszöbén olyan együttműködési csomópontokra, tehát valóságos helyekre van szükségünk, mint amilyenek a könyvtárak, amelyek felszereltségük és a személyek know-how-ja révén az érdeklődők számára hozzáférést nyitnak új (oktatási) tartalmakhoz. Lehet ez az Internethez való csatlakozás, de lehet egy szerzői felolvasóesten zajló eszmecsere, egy beszélgetés vagy akár egy könyvkiállítás is. Egy városi könyvtárnak fontos feladatának azt fogalmazhatjuk meg, hogy teremtsen alkotó módon új hozzáférési lehetőségeket, amelyekből aztán, úgymond, az önálló, innovatív tanulás támaszpontjai válhatnak.

Innen nézve az Internet újabb lehetőséget és motivációt jelent új modellek kipróbálásához. Ennek során alapvető követelmény, hogy minden érdeklődő számára átadjuk a módszerek elemeit.

Ha könyvtárainkat egy együttműködő hálózat hozzáférési és csomópontjainak tekintjük, akkor mindjárt láthatjuk, miképpen függ össze az Internet-technika a könyvtárak céljaival.

Johannes Auer

Úton az online korszakba

avagy:

BINE, a brémai városi könyvtár Internet-projektje

Az online információhordozók egyre inkább terjednek a közkönyvtárakban. Egy projekt keretében a brémai városi könyvtárban új szolgáltatást próbálnak ki, mégpedig az Internet információforrásainak feltárását. A World Wide Web kínálatából kiválasztanak egyes forrásokat, feltárják azok tartalmát, majd a használók számára megfelelő számítógépes környezetben, elektronikus tárgyszókatálogosban teszik azokat hozzáférhetővé. Mintaképpen mindezt két témakörön (személyi számítógépek/távközlés és környezetvédelem) próbálják ki; a kísérleti szolgáltatás a brémai városi központi könyvtárban és két kerületi könyvtárban folyik majd.

1996. október 1. óta a Művelődés-, Tudomány-, Kutatás- és Technológiaügyi Szövetségi Minisztérium (BMBF) 365 ezer márkával támogatja az Internet-hozzáférés a közkönyvtárakban – az információkhoz és a tudáshoz való a strukturált online hozzáférés igénye és lehetősége (Internetzugang in Öffentlichen Bibliotheken – Strukturierungsbedarf und -möglichkeiten beim Online-Zugang zu Information und Wissen) elnevezésű projektet, amelynek központi intézménye a brémai városi könyvtár. A projektben a városi könyvtár partnereként részt vesz a brémai egyetem Informatikai Technológiai Központja, Dr. Herbert Kubicek professzor vezetésével. A projektet röviden a BINE betűszóval jelölik (Bibliothek + Internet = Navigation + Erschliessung; azaz: könyvtár + Internet = navigáció + fel-tárás). A projekt másfél év után 1998. március 31-én zárul majd.

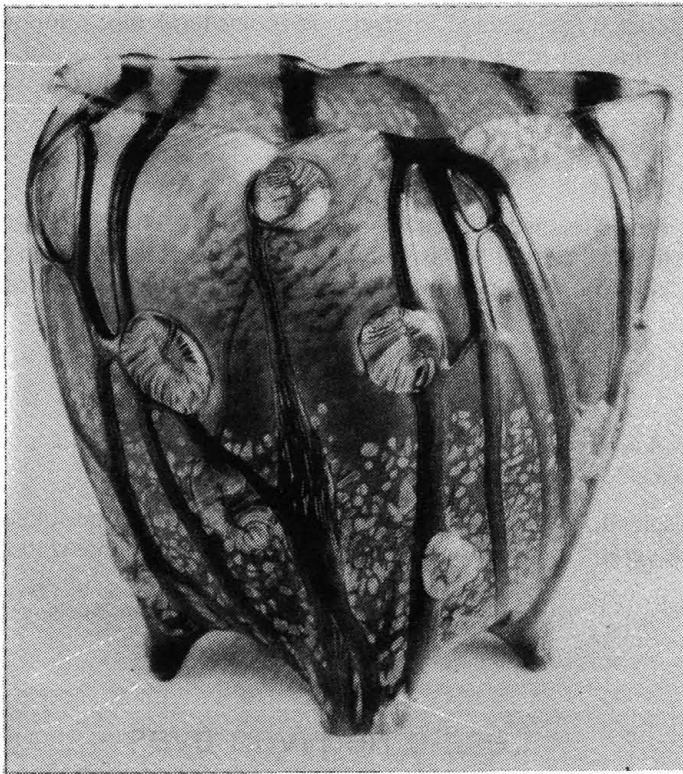
A BINE az első projektek egyike, amelyek az Internet közkönyvtári használatával foglalkozna. A projekt keretében egyrészt Internet-források **minőségét értékelik**, másrészt azt mérlegelik, hogy a könyvtár **milyen segítséget adjon a navigáláshoz**. Ugyanis az Internet viharos adatóceánján az eligazodáshoz szükség van a könyvtárosok szakértelmére, amelyet összefogottan kellene a közkönyvtárak használóinak rendelkezésre bocsátaniuk, hogy hatékonyan tudjanak az Interneten keresni.

A könyvtárak arra töreksenek, hogy az egyének szakmai, szociális vagy kulturális érdeklődésüknek megfelelően hozzájussanak a lehető legaktuálisabb közhasznú információkhoz. Ezért célszerűnek látszik, hogy a könyvek, folyóiratok és CD-ROM-ok gazdag információkínálatát kiegészítve az Internet elektronikus információforrásait is beépítsék kínálatukba.

A szolgáltatás fogadtatása szempontjából döntő jelentőséggel bír, hogy az online szolgáltatásokban bevezetett újítások **konkrétan felismerhető** hasznat eredményeznek és könnyen beilleszthetők a már bevett tevékenységek körébe. A szolgáltatásnak nemcsak az Internet-hívek kis, igen korlátozott szubkultúráját kell megcélöznie (akik már a kezdetektől belevetették magukat az új média használatába). Ugyanis a modemek installálása, a tárcsázási procedúra és a használók képzése is jóval bonyolultabb, mint amikor egy kölcsönvett videokazettát behelyezünk a készülékbe. A közkönyvtárra hárul tehát az a feladat is, hogy felkészítsen az új kulturális technika használatára és lehetővé tegye a hozzáférést a sokféle új hordozóhoz. A Német Könyvtárosegyesületek Szövetségi Egyesülete (BDB) ezzel összefüggésben egyenesen azt állítja, hogy a modern információtechnológia használatának *esélyegyenlősége* a könyvtárak révén jöhet létre (BDB: Bibliotheken im Zeitalter der Datenautobahn und internationalen Netze, 1995.; Könyvtárak az információs szupersztráda és a nemzetközi hálózatok korszakában, 1995.).

A BINE projekt koncepciója és céljai a következőkben foglalhatók össze.

Az év eleje óta négy olvasói Internet-terminált, azaz szakemberek által kezelt szolgáltatóállomást állítottak fel a brémai városi könyvtárban, amelyek segítségével az olvasók megismerkedhetnek az új információs médiával, hogy aztán információkhoz jussanak a legkülönbözőbb elektronikus forrásokból. A városi könyvtár használóinak célszerű szolgáltatásokat nyújt, a tanácsadástól a saját keresésén keresztül egészen a kiválasztott dokumentumok kinyomtatásáig vagy le-töltéséig.

A rendszer feltárást szolgáló komponensei a hálózati lelőhelyekre történő utalási struktúrával egyetemben egy központi adatbázisba kerülnek, hogy egyszerű, verbális keresőkérdést beírva hozzá lehessen férni a kívánt információkhoz. A használók számára megfelelő rendszerkörnyezet (azaz a keresőeszközök és a használói interfészek) kifejlesztése most van folyamatban.

A tárgyi feltáró komponensek kialakításánál – ahogy a projekt egészében – a használók érdeklődése és szokásai bírnak a legnagyobb jelentőséggel. Ez azt jelenti például, hogy nem várják el a használóktól szakértői keresési technikák alkalmazását. Az információkeresésben mindig a **köznyelvet használják majd a hozzáférésre**, akár keresőfákat alkalmaznak majd, akár a keresőfogalmakat közvetlenül beírják.

Amikor a **keresőfogalmak közvetlen inputját** kidolgozzák, meg fogják vizsgálni, mennyire alkalmas erre a célra a Deutsche Bibliothek egységes tárgyszó-jegyzéke (Schlagwortnormdatei, SWD), amelyet köznyelvi megnevezésekkel egészítenek ki. A két kiválasztott témában (környezetvédelem és személyi számítógépek/távközlés) az SWD megfelelő szakcsoportjait kiemelik, felhasználják az ellenőrzött szótár kiépítéséhez és egyes, kiválasztott Internet-dokumentumok próbaindexeléséhez. A nem specifikus keresőkérdésekhez a használóknak **keresőfákat** kínálnak. Mint ismeretes, az elterjedt osztályozási rendszerek a tudományterületek rendszerezésére törekszenek, nem felelnek meg tehát azoknak az

általános keresési igényeknek, amelyek a közkönyvtárak használóit jellemzik. A kiválasztott Internet-forrásokat ezért előreláthatólag inkább az ún. paderborni érdeklődési körök segítségével, a köznapi igényekből kiindulva fogják megszerezni.

A brémai városi könyvtár projektjének céljai tehát, hogy:

1. a környezetvédelem és a személyi számítógépek/távközlés témakörben használó-orientált Internet-forrásokat válasszanak ki, azok tartalmát rendszerezék, és keresőfogalmak beírásával használóbarát interfészen kereshetővé tegyék;
2. a használóknak szakszerű segítséget nyújtsanak az Interneten folytatott kereséshez;
3. kutatásokat végezzenek a használók reakcióival illetve az Internet-használati szokásokkal kapcsolatban;
4. megvizsgálják, hogyan lehet a kifejlesztendő eljárásokat másoknak átadni illetve integrálni az egész országra kiterjedő (szövetségi) hálózati rendszerbe.

Barbara Lison-Ziessow-Heidi Best

Lesz-e negyven éves az orvosi könyvtárhálózat?

Egy újszerű együttműködési formáról

Szerencsések az orvosi könyvtárak, mert hét szűk esztendő helyett csak ötöt kellett átvészelnüik szervezett együttműködés nélkül.

A múlt igen tiszteletre méltó: egy egész könyvtárosnemzedéket sikerült kiképezni, a tájékoztatás majd minden szintjén működő dokumentációs központ jött létre, központi nyilván tartásokat vezettek, alapvető módszertani kiadványok jelentek meg, fórumot szerveztek a könyvtárosok számára. 1949 óta több kezdeményezés történt, hogy legyen műhelye az orvosi, egészségügyi információs rendszernek, ami tíz év múlva szervezeti formát is öltött az Országos Orvostu-

dományi Dokumentációs Központ és Könyvtár megalapításával.

Könyvkupacokból könyvtárak, a könyvek szerelmeseiből könyvtárosok lettek. A húsz éves évfordulón Dr. Benda Mária merészen már így fogalmazott: „A cél: felzárkózni az élen járó országokhoz.”¹ Elengedhetetlennek tartotta a külföldi könyv- és folyóiratválaszték bővítését, a referáló munka fejlesztését, a dokumentációs tevékenység kiterjesztését, a legkorszerűbb technikák alkalmazását.

1972-ben a hálózati központtal az Egészségügyi Minisztérium is foglalkozott. A Minisztérium számára készített előterjesztés máig is érvényes elvá-

rást tartalmaz: „Amikor a Műv. Min. szakembereinek bevonásával 1960-ban megszervezték az OOKDK-t, a szakemberek azt hangsúlyozták, hogy erős központi intézményre van szükség, az akkori állapot (amely egyben a jelenlegi is) csak átmenetinek tekinthető.”²

Az OOKDK 1979-ben is ünnepelt. Ez alkalommal a harmincadik évfordulót, amikor a hálózati központ feladatait Dr. Székely Sándor pontosan meghatározta: „... szervezi és végzi a könyvtárosok képzését és továbbképzését; létrehozza és gondozza az országban fellelhető külföldi könyvek és folyóiratok központi címjegyzékét (KC-k); kapcsolatot létesít és tart fenn a külföldi partner-intézetekkel; szervezi és irányítja a hálózatban folyó könyvtártudományi kutató és szakmai tevékenységet; ... területi és országos szakmai konferenciákat és értekezleteket szervez ...”³

A fejlődés nem volt töretlen – mint ahogy maga a korszak is meglehetősen ellentmondásos volt –, de harminc év alatt minden téren mutatkoztak a számszerű és a minőségi eredmények. Növekedett a könyvtárak és a dokumentumok száma, egyre több lett a könyvtárközi kölcsönzés, kialakultak a kor követelményeinek megfelelő információs szolgáltatások, általánossá vált a megfelelően képzett könyvtárosok alkalmazása. A szolgáltatások körének bővülése, módosulása miatt a hálózati központ Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár néven folytatta működését.

Az 1990-es évek elején az OIK szakított hagyományaival, és új arculat megteremtésén fáradozott, amit a MEDINFO névhasználattal is jelzett. Megszüntette a hálózatfejlesztéssel foglalkozó módszertani osztályát, az új koncepció áldozatává vált a megje-

lenését szüneteltető Orvosi Könyvtáros, a szakfolyóiratokban minősíthetetlen színvonalúnak nyilvánított Magyar Orvosi Bibliográfia, a könyvtárosképzés, a központi nyilvántartás, az orvosi könyvtárosok valamennyi fóruma. Ennek jegyében nem került sor a hagyományossá vált visszatekintésre, összegzésre, a negyven éves jubileum megünneplésére sem.

Az orvosi könyvtárosok hosszú túrelmi időszakot követően kezdeményezték az együttműködés felújítását. Noha a fennálló rendelkezések, hatályos jogszabályok előírásai szerint létezik orvosi-egészségügyi könyvtárhálózat, aminek – és a szakmai együttműködési körnek – az OIK a központja, a gyakorlatban ez évek óta nem működött. Az MKE vándorgyűlései keretében (1995: Eger, 1996: Debrecen) a könyvtárosok egyre pontosabban fogalmazták meg elvárásait. Ezek figyelembe vételével hosszú előkészítést és gondos felmérést követően létrehozták újszerű együttműködési formájukat: a Magyar Orvosi Könyvtáros Szövetséget.

Az együttműködés szükségességét senki sem vitatta, módjait illetően viszont különböző nézetek fogalmazódtak meg. Dr. Benda Mária az alakuló ülés résztvevőinek küldött levelében így írt: „Szükség van az együttműködésre, de más típusúra, mind eddig volt.”⁴ A Szövetség különböző érdekeket próbál egyeztetni, tagkönyvtárai ugyanis fenntartójuk, nyilvánosságuk, típusuk és gyűjtőkörük szerint igen különbözőek.

Megváltozott a könyvtárak társadalmi, politikai, gazdasági és technikai környezete. Egyes könyvtárak jelentős technológiai fejlődésen mentek keresztül, míg más könyvtárak fenntartási gondokkal küzdenek. Csökken a dokumentumok beszerzé-

sére fordított összeg, van olyan könyvtár, amelyik már 1992-ben sem vásárolhatott könyvet, és akad olyan országos feladatkörű szakkönyvtár, amelyik 1996-ban jutott ugyane sorsra, a beszerzett folyóiratféleségek csökkentése mellett. A szükség elkerülhetetlenné teszi a könyvtárak kooperációját.

A MOKSZ, vállalva évtizedek örökségét, erőforrásai által meghatározottan tevékenységi körét az alábbiakban határozta meg:

- a) a tagkönyvtárak együttműködésének koordinálása;
- b) a tagkönyvtárak állományalakításának megkönnyítése tanácsadás, központi állomány-nyilvántartás és főlépéldány-elosztás révén;
- c) a könyvtári állomány egységes nyilvántartása és feltárása;
- d) szakmai és módszertani tanácsadás, tapasztalatcsere, rendezvények szervezése;
- e) a legkorszerűbb könyvtári technológiák ismertetése és terjesztése;
- f) a könyvtárosok továbbképzése;
- g) a tagkönyvtárak marketingtevékenységének és kutatómunkájának kezdeményezése és összehangolása;
- h) a fenntartók és a felügyeleti szerv szükség szerinti tájékoztatása, a könyvtárosok szakmai érdekképviselete;
- i) a tagkönyvtárak könyvtárközi kölcsönzésének és kiadványcserjének egyszerűsítése és ésszerűsítése;
- j) kiadói tevékenységével az a-i pontban leírtak elősegítése.”⁵

A célkitűzések nem valósíthatók meg egyik napról a másikra. Az elvégezhető feladatok rövidtávú, a nagyobb előkészítést igénylő feladatok hosszútávú terv alapján végezhetőek el. Természetesen nem egyedül: összefogva a többi könyvtáros szervezettel, külföldi partnerekkel.

„A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége a tagkönyvtárak egyenlő jogain alapuló, azok szabad akarata szerint szerveződő közössége, melynek meghatározó feladata a korszerű szakismeretek minél szélesebb körű és gyorsabb szolgáltatása a felhasználóknak, az egészségügyben és az egészségügyért cselekvő dolgozóknak, oktatóknak és tanulóknak – erre alkalmas könyvtárosokkal, erre alkalmas könyvtárakkal.”⁶

A MOKSZ újszerű vállalkozás, de régi hagyományok követője. Ha a hálózati munka negyedik évtizedének megünneplése el is maradt, a szervezet tudatosan készül az ötödik évtizedre – benne megtalálva egy elvesztett évtizedet is.

Felhasznált dokumentumok:

- ¹ A magyar orvosi könyvtárügy és dokumentáció 20 éve. – Bp.: OOKDK, 1969. – 190. o.
- ² Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ tevékenysége, helye és feladatai az országos információs rendszerben. – 7. o.
- ³ A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede. – Bp.: OOKDK, 1979. – 7. o.
- ⁴ Levél az orvosi könyvtárosokhoz
- ⁵ A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének alapszabálya. – 1. o.
- ⁶ Alapító Okirat

Freisinger Jenő

Könyvek háza – elektronikus archívum

Felavatták a német nemzeti könyvtár új épületét

1997. május 14-én Frankfurtban ünnepélyes keretek között felavatták a Deutsche Bibliothek új épületét. Az eseményen jelen volt Európa számos országának nemzeti könyvtári igazgatója, Londontól Szentpétervárig, Budapesttől Helsinkiiig, üdvözlőbeszédet mondott Robert Wedgeworth, az IFLA elnöke, a megnyitóbeszédet Helmut Kohl kancellár tartotta.

A német nemzeti könyvtárról

Az ünnepi esemény szinte pontosan a nyugatnémet nemzeti könyvtár, a Deutsche Bibliothek 50. születésnapjára esett.

A német nemzeti könyvtár története 1912-ben kezdődött, amikor a Német Könyvkereskedők Egyesülete elhatározta, hogy lipcsei székhellyel létrehozza a Deutsche Bücherei-t. Az új intézmény feladata az volt, hogy 1913. január 1-jétől kezdve gyűjtse a németországi megjelenésű német és idegen nyelvű kiadványokat és a külföldi megjelenésű német nyelvű kiadványokat, és ennek alapján végezze a bibliográfiai számbavételt. Mivel a második világháborút követően Lipcse szovjet megszállási zónába került, és az objektív német bibliográfia készítésének nem voltak meg a feltételei egy totalitárius rendszerben, a (nyugat)németeknek választaniuk kellett: szabadság vagy egység. A szabadságot választották, és 1947. május 19-én Frankfurt am Main előljárósága és a Könyvkereskedők Egyesülete megállapodást kötött a Deutsche Bibliothek – a nyugatnémet nemzeti könyvtár – létrehozásáról.

Németország 1990. augusztus 31-ei újraegyesítése után október 3-ai dátummal egyesítették a lipcsei Deutsche Büchereit és a frankfurti Deutsche Bibliothekot.

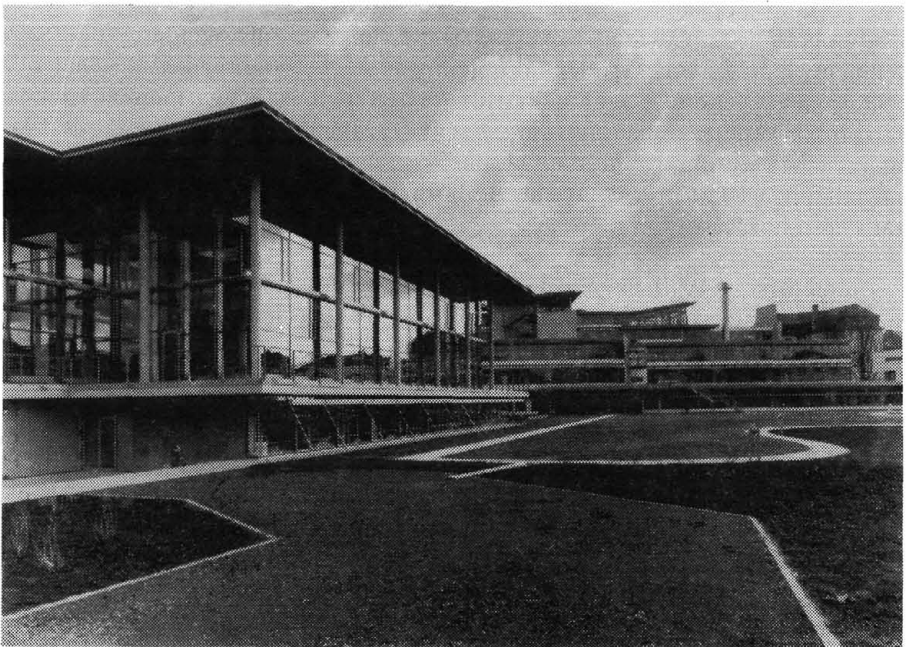
A német nemzeti könyvtár neve ma Deutsche Bibliothek, és három részből áll, összesen több mint 15 millió egységgel: Deutsche Bücherei, Leipzig: 8,4 millió, Deutsche Bibliothek, Frankfurt/M.: 6,5 millió, Deutsches Musikarchiv, Berlin: 790.000 zenemű és hanghordozó.

A Deutsche Bibliothek alapfeladata a germanica gyűjtés és archiválás mellett a német nemzeti bibliográfia különböző sorozatainak szerkesztése és különböző formában történő rendelkezésre bocsátása. Ez utóbbi tevékenysége kereskedelmi jellegű („kommerzielle Dienstleistungen für Bibliotheken, Buchhandel und wissenschaftliche Einrichtungen”).

A bibliográfiai számbavétel a kötelespéldány-szolgáltatáson alapszik: 2 példány, minden fizikailag megfogható információhordozóból. A digitális hálózati

A könyvtár épülete a főbejárat oldaláról nézve

A könyvtár épülete a belső udvarról nézve

Olvasóterem.

A bal oldalt látható 6 m magas mozgatható létrával elérhető könyvespolcok a barokk teremkönyvtárak modern változatára emlékeztetnek

publikációkra vonatkozóan egyelőre nem rendelkezik a német nemzeti könyvtárról szóló törvény. A Német Könyvkereskedők Egyesületének egy 1997. márciusi állásfoglalása azonban kimondja, hogy lehetővé kell tenni ezeknek a publikációknak az önkéntes beszolgáltatását is, így több éves tapasztalat alapján kell a jogi szabályozást megoldani.

Az új épület egyszerre hivatott a címben megjelölt feladat betöltésére: hagyományos könyvtárként és elektronikus könyvtárként is az olvasók rendelkezésére áll. Csak ami változik, az marad fenn. A hagyomány mindig élő kötelezettséget is jelent – vallják a könyvtár munkatársai, és ezt tükrözi az új épület is.

Néhány adat: 47.000 m² hasznos terület, ebből 30.000 m²-es föld alatti raktár, 240.000 polcfolyóméter 18 millió kötetre – 2035-ig – tervezve; strukturált hálózat az egész épületben; 350 olvasói hely, ebből 40 multimédia olvasására alkalmas; 100.000 kötetes szabadpolcos kézikönyvtár; külön olvasóterem az 1933–1945 közötti német emigrációs irodalomnak; 500 m² irodahelyiség, 360 munkatárs számára munkahely; kiállító helyiség; előadóterem; kávézó; étterem; nyitva tartás: hétfő–csütörtök: 9–20 óra, péntek: 9–18 óra, szombat: 9–17 óra; beiratkozási díj: 5 DM/hó, 30 DM/év; 1991: végső döntés a megépítésről; 1992–1996: az építés ideje; építési költség: 250 millió DM.

Poprády Géza

Tájékoztató a Könyvtári Szakmai Kollégium pályázatának elbírálásáról

A Könyvtári Szakmai Kollégium 1997. május 20-i ülésén elbírálta az 1997. március 31-i beküldési határnapra kiírt pályázatát. Beérkezett 272 pályázat, közülük a kollégium 174-et minősített sikeresnek. Főként az anyagi lehetőségek szabta korlátok miatt kellett elutasítania 98 pályázatot, s még a sikeres pályázóknak is csak a kért összeg 56%-át tudta folyósítani, összesen 63,7 millió Ft-ot.

*

Öt témakörben lehetett pályázatot benyújtani.

A *szakmai színvonal* emelése érdekében 5 kutatás indulhat, és 9 bibliográfia, valamint tankönyvként is használható kiadvány jelenhet meg az NKA segítségével. A számítógép könyvtári alkalmazásával foglalkozó 14 továbbképző tanfolyam, és szakmai szervezetek által rendezett 14 konferencia és szeminárium kapott támogatást, míg a nemzetközi együttműködésbe 8 könyvtár kapcsolódhat be. Együttvéve 12,2 millió Ft jutott szakmai célokra.

A *könyvtári ellátás fejlesztése* témakörben 6 országos jelentőségű szakkönyvtár, valamint az Országos Széchényi Könyvtár kapott összesen 8,68 millió Ft-ot, hogy a felsőoktatás hallgatói könyvigényeinek kielégítésében rájuk háruló feladatoknak jobban megfelelhessen. A munkanélküliek elhelyezkedéséhez, szakmaváltásához és átképzéséhez szükséges információs szolgáltatások kifejlesztésére 17 megyei és városi könyvtárnak jutott 3,35 millió Ft, míg a könyvtári szolgáltatások propagálására 14 központi szerepkörű könyvtár 2,68 millió Ft-ot kapott.

A *számítógépes és távközlési felszereltség* javítását 15 megyei könyvtárban és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban sikerült előmozdítani 9,94 millió Ft-tal. (Mint ismeretes, 1996-ban a városi és községi könyvtárak kaptak hasonló célú támogatást.)

A *számítógéppel kezelhető adatbázisok és dokumentumgyűjtemények fejlesztése* területén 14 adatbázis-építő könyvtár 4,45 milliót, 4 CD-ROM kiadványt előkészítő intézmény 1,22 milliót, a Magyar Elektronikus Könyvtár 0,6 millió forintot kapott.

A *könyvtári állományok védelmére és restaurálására* ez alkalommal megkülönböztetett figyelmet fordított a kollégium. Valamennyi pályázatot benyújtó országos, felsőoktatási és egyházi könyvtárnak megadta a teljes igényelt összeget, így honorálva, hogy a pályázók vállalták: a kiadások 25-át saját forrásból fedezik. A céltámogatás összege: 5,72 millió Ft. – A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egy országos hasznosítású laminológép beszerzésére kapott 2,95 millió Ft-ot, végül 25 könyvtár részesült 11,75 millió Ft értékben lopásgátló berendezések beszerzését célzó támogatásban.

Pályázaton kívül a Vakok Általános Iskolája és Diákotthona 200 000 Ft-ot kapott az iskolai braille-könyvtár fejlesztésére.

A nyertesek listáját a pályázati felhívás témaköreinek sorrendjében közöljük.

1. SZAKMAI SZÍNVONAL EMELÉSE

Pályázó és pályázat	Megítélt összeg
---------------------	-----------------

1.1. Kutatások és vizsgálatok

Békés Megyei Könyvtár (Békéscsaba)

- a megye könyvtári és információs rendszerének valamint dokumentumellátásának fejlesztéséhez* 500 000 Ft

ELTE Egyetemi Könyvtár (Budapest)

- a széttagolt felsőoktatási könyvtárak fejlesztési modelljének kidolgozásához 150 000 Ft

Kiss Jenő (Budapest)

- a Fókuszban a könyvtár című pályázat keretében az ellátó rendszerek témájában beérkező pályázatok elemző feldolgozásának költségeihez 300 000 Ft

Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)

- a 10–14 éves korosztály olvasási kultúrájának kutatásához* 500 000 Ft

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Könyvtárak Egyesülete (Nyíregyháza)

- stratégiai tervek összeállításához egy megye, illetve régió könyvtári és informatikai fejlesztéséhez 600 000 Ft

1.2. Szakmai kiadványok

Akadémia Kiadó Rt. (Budapest)

- tankönyv kiadásához könyvtárosok számítástechnikai alapszintű továbbképzése céljából 500 000 Ft

Barátné dr. Hajdú Ágnes (Szeged)

- A könyvtári osztályozás története, elmélete és gyakorlata című kiadvány megjelentetéséhez* 500 000 Ft

FSZEK XIII/7. Gyermekkönyvtára (Budapest)

- a Mesegyűjtemények analitikus bibliográfiája című kiadvány megjelentetéséhez* 100 000 Ft

Informatikai és Könyvtári Szövetség (Budapest)	
• az Összefogás a könyvtárakért című akció összegyűjtött anyagának kiadásához	100 000 Ft
Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest)	
• a nemzetiségi adatbázis éves gyarapodásának megjelentetéséhez bibliográfia formájában	100 000 Ft
Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)	
• Borsá Gedeon: Könyvtörténeti írások II. (Külföldi nyomdászattörténet) című tanulmánykötetének kiadásához*	400 000 Ft
• az Emberi kapcsolatok a könyvtárban című tankönyv kiadásához*	150 000 Ft
• a Magyar könyvészet 1921–1944 című bibliográfia kiadásához*	500 000 Ft
• A magyar könyvtermelés Romániában című bibliográfia kiadásához	350 000 Ft
 <i>1.3. Továbbképzés</i>	
Balassi Bálint Könyvtár (Salgótarján)	
• telematikai tanfolyam megszervezéséhez	270 000 Ft
Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár (Szombathely)	
• a távadatátvitel könyvtári használatának lehetőségei és az Internet című tanfolyam költségeihez	113 000 Ft
DATE Mezőgazdasági Főiskolai Kar Könyvtára (Hódmezővásárhely)	
• kolozsvári könyvtár szakos egyetemi hallgatók magyarországi képzéséhez	150 000 Ft
Deák Ferenc Megyei Könyvtár (Zalaegerszeg)	
• a kolozsvári egyetem hallgatóinak egyhetes továbbképzéséhez	100 000 Ft
Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár (Debrecen)	
• közművelődési könyvtárak könyvtárosainak számítógépes továbbképzéséhez	97 000 Ft
II. Rákóczi Ferenc Könyvtár (Miskolc)	
• telematikai továbbképző tanfolyamok szervezéséhez	250 000 Ft
Katona József Megyei Könyvtár (Kecskemét)	
• a Bács-Kiskun megyében működő könyvtári rendszer tagjainak képzéséhez az önálló szolgáltatás érdekében	250 000 Ft
Megyei Könyvtár (Kaposvár)	
• számítógépes adatbázis-kezelő, hálózathasználói tanfolyam költségeihez	150 000 Ft
Magyar Könyvtárosok Egyesülete (Budapest)	
• telematikai tanfolyamok szervezéséhez	390 000 Ft

MKE Veszprém Megyei Szervezete (Veszprém)	
• számítógépes tanfolyam költségeihez	150 000 Ft
Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (Budapest)	
• telematikai továbbképzéshez könyvtárostanárok és pedagógiai szakkönyvtárvezetők számára	300 000 Ft
OMIKK (Budapest)	
• telematikai képzés költségeihez az ELTE TFK hallgatói számára az OMIKK bázisán	120 000 Ft
Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest)	
• közös továbbképzési központ és program szervezéséhez a FSZEK és az OIK számítógépesítési középtávú feladataihoz	400 000 Ft
Iskolai Könyvtárosok Munkaközössége (Békéscsaba)	
• telematikai továbbképző tanfolyam szervezéséhez	150 000 Ft

1.4. Szakmai rendezvények és konferenciák

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (Budapest)	
• EAHIL '97 Workshop – az európai orvosi könyvtárszövetségek konferenciájának költségeihez	200 000 Ft
Informatikai és Könyvtári Szövetség (Budapest)	
• könyvtári menedzsment és marketing tanfolyam szervezéséhez kezdő fokon	200 000 Ft
• könyvtári menedzsment és marketing tanfolyamokra épülő haladó fokú képzés megszervezéséhez	200 000 Ft
Magyar Könyvtárosok Egyesülete (Budapest)	
• Multimédia a kultúrában és a könyvtárban – konferencia és a magyar CD-ROM-ok vásárának szervezéséhez	200 000 Ft
• a Közművelődési könyvtárak egy új Európáért című konferencia megrendezéséhez	100 000 Ft
• az MKE 29. vándorgyűlésének megrendezéséhez	600 000 Ft
MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete (Szentendre)	
• a helyismereti szervezet rendezvényeinek költségeihez	200 000 Ft
MKE Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Szervezete (Solnok)	
• országos konferencia szervezéséhez a községi könyvtárakról	500 000 Ft
MKE Könyvtárostanárok Szervezete (Kunszentmiklós)	
• az Iskolai könyvtár a hálózaton című kétnapos konferencia megrendezéséhez	150 000 Ft

MKE Közkönyvtári Egylet (Budapest)	
• az Intamel – nagyvárosi könyvtárak szövetsége – nemzetközi konferenciájának költségeihez	150 000 Ft
MKE Nógrád Megyei Szervezete (Salgótarján)	
• az Őszi Könyvtári Hetekben a stratégiai tervekről című országos konferencia szervezéséhez	150 000 Ft
MKE Zempléni Könyvtárosok Szervezete (Sárospatak)	
• a határon túli magyar könyvtárosok III. Zempléni Nemzetközi Tanácskozásának költségeihez	150 000 Ft
MTA Könyvtár, Keleti Gyűjtemény (Budapest)	
• az IAOL X. közgyűlésének megrendezéséhez*	100 000 Ft
Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)	
• az Osiris felhasználói kör 5., és az ISSN Igazgatói Tanács 22. ülésének költségeihez*	200 000 Ft

1.5. Nemzetközi együttműködés

FSZEK IV/1. Könyvtára (Budapest)	
• a könyvtár csatlakozásához az Európai Unió Phare-programja keretében indult nemzetközi projekthez*	150 000 Ft
FSZEK XIX/1. Könyvtára (Budapest)	
• csatlakozás költségeihez az EU Phare-program keretében indult projekthez*	146 000 Ft
Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár (Debrecen)	
• lakossági információszolgáltatások bevezetéséhez	150 000 Ft
Informatikai és Könyvtári Szövetség (Budapest)	
• a brit–magyar kormányközi együttműködés keretében folyó munka bemutatásához szeminárium keretében	200 000 Ft
Katona Lajos Városi Könyvtár (Vác)	
• a közművelődési könyvtár fejlesztési projektjének realizálásához	150 000 Ft
Könyvtár Támogató Alapítvány (Békéscsaba)	
• a holland–magyar könyvtári együttműködés megvalósításához országos könyvtárhasználati szokásvizsgálat céljából	300 000 Ft
Könyvtár és Információs Szolgálat (Budakeszi)	
• közművelődési könyvtári fejlesztési projekt technikai hátterének megteremtéséhez	150 000 Ft
Megyei Könyvtár (Kaposvár)	
• a közművelődési könyvtári fejlesztési projekt realizálásához a megyei és városi könyvtárban	150 000 Ft

2. KÖNYVTÁRI ELLÁTÁS FEJLESZTÉSE

Pályázó és pályázat

Megítélt összeg

2.1. Egyetemi és főiskolai hallgatók ellátása

MTA Könyvtára (Budapest)

- a hiányzó fontos – elsősorban külföldi – kézikönyvek és monográfiák beszerzéséhez* 1 200 000 Ft

Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ (Budapest)

- az egyetemi és főiskolai hallgatók szakkönyvellátásának költségeihez 500 000 Ft

Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (Budapest)

- a felsőoktatás igényeit megfelelő színvonalon kielégítő állomány biztosításához 750 000 Ft

OMIKK (Budapest)

- külföldi és magyar könyvek beszerzéséhez egyetemi és főiskolai hallgatók számára 1 200 000 Ft

Országgyűlési Könyvtár (Budapest)

- egyetemi és főiskolai hallgatók jogi szakirodalommal történő ellátásának fejlesztéséhez* 1 000 000 Ft

Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest)

- a felsőoktatási hallgatók dokumentumellátása érdekében tervezett állománykiegészítés költségeihez 1 000 000 Ft

OSZK Gyarapító és Feldolgozó Főosztály (Budapest)

- a kézikönyvtári gyűjtemény fejlesztéséhez* 3 000 000 Ft

2.2. A könyvtár mint információs fórum

Balassi Bálint Könyvtár (Salgótarján)

- térségfejlesztő képzés háttérinformációs támogatása, illetve vállalkozói tanácsadás és információszolgáltatás megszervezéséhez 200 000 Ft

Baranya Megyei Könyvtár (Pécs)

- a munkanélküliek képzéséhez, átképzéséhez, kulturális időtöltéshez információs fórum kialakítása 200 000 Ft

Békés Megyei Könyvtár (Békéscsaba)

- munkanélküliek információs ellátásának költségeihez* 200 000 Ft

FSZEK IV/1. Könyvtára (Budapest)	
<ul style="list-style-type: none"> ● munkanélküliek életviteléhez, elhelyezkedéséhez nyújtott információs szolgáltatás megszervezéséhez* 	200 000 Ft
Illyés Gyula Megyei Könyvtár (Szekszárd)	
<ul style="list-style-type: none"> ● munkanélkülieknek nyújtott információs szolgáltatások megtervezése, továbbfejlesztése költségeihez 	200 000 Ft
Krúdy Gyula Városi Könyvtár (Várpalota)	
<ul style="list-style-type: none"> ● munkanélkülieknek nyújtandó információs szolgáltatás megszervezéséhez 	200 000 Ft
Petőfi Sándor Városi Könyvtár (Kiskunfélegyháza)	
<ul style="list-style-type: none"> ● munkanélküliek információs ellátásához Kiskunfélegyházán és térségében 	100 000 Ft
Ratkó József Városi Könyvtár (Nagykálló)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a munkanélküliek elhelyezkedéséhez, átképzéséhez nyújtott információs szolgáltatások fejlesztéséhez 	200 000 Ft
Szakszervezetek Nógrád Megyei Könyvtára (Salgótarján)	
<ul style="list-style-type: none"> ● humán és közhasznú információs szolgáltatás megszervezéséhez 	100 000 Ft
Teleki László Városi Könyvtár (Pásztó)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a munkanélküliek életviteléhez, elhelyezkedéséhez nyújtott könyvtári információs rendszer költségeihez 	100 000 Ft
Veresgyi Ferenc Megyei Könyvtár (Szolnok)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a munkanélküliek öninformációs rendszeréhez a megyei könyvtárban 	500 000 Ft
Városi Könyvtár (Biharkeresztes)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a munkanélküliek tájékoztatási feltételeinek elősegítéséhez 	200 000 Ft
Városi Könyvtár (Csongrád)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a városi könyvtár és információs központ a munkanélküliekért szervezett szolgáltatásához 	200 000 Ft
Városi Könyvtár (Kiskunmajsa)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a munkanélküliek részére dokumentumok beszerzéséhez információs szolgáltatás céljából 	200 000 Ft
Városi Könyvtár (Lengyeltóti)	
<ul style="list-style-type: none"> ● információs központ létrehozásához a munkanélküliek megsegítésére 	200 000 Ft
Városi Könyvtár (Pécs)	
<ul style="list-style-type: none"> ● a 14–20 éves munkanélküliek elhelyezkedéséhez nyújtott információs szolgáltatás megszervezéséhez 	200 000 Ft

Városi Könyvtár (Sárospatak)	
• munkanélküliek életviteléhez, elhelyezkedéséhez, átképzéséhez nyújtott információs szolgáltatások megszervezéséhez	150 000 Ft

2.3. A társadalmi könyvtárkép kialakítása

Baranya Megyei Könyvtár (Pécs)	
• megyei szintű összefogással megszervezett könyvtári hét költségeihez	200 000 Ft

Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár (Szombathely)	
• a Vas megyei sajtó és a könyvtárak kapcsolatát bemutató rendezvény és kiadvány költségeihez	200 000 Ft

Bródy Sándor Könyvtár (Eger)	
• könyvtári napok megrendezéséhez a könyvtárak és szolgáltatások népszerűsítéséhez	200 000 Ft

Békés Megyei Könyvtár (Békéscsaba)	
• gyermekkönyvhónap rendezéséhez Békés megyében*	200 000 Ft

Deák Ferenc Megyei Könyvtár (Zalaegerszeg)	
• a társadalom könyvtárképének alakításához akciók keretében	200 000 Ft

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest)	
• a Fővárosi Könyvtári Napok rendezvénytársorozat költségeihez*	200 000 Ft

II. Rákóczi Ferenc Könyvtár (Miskolc)	
• a társadalmi könyvtárkép kialakításának rendezvényeihez	200 000 Ft

József Attila Megyei Könyvtár (Tatabánya)	
• a 25. alkalommal megrendezendő Komárom-Esztergom megyei Könyvtári Hét programjához	100 000 Ft

Katona József Megyei Könyvtár (Kecskemét)	
• a megyei könyvtár rendezvényeihez az Összefogás a könyvtárakért akció folytatása jegyében	200 000 Ft

Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár (Győr)	
• a könyvtári hét Győr-Sopron megyei rendezvényeihez	200 000 Ft

Megyei Könyvtár (Kaposvár)	
• az Őszi Megyei Könyvhét megyei és vidéki rendezvényeinek költségeihez	200 000 Ft

Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár (Nyíregyháza)	
• a társadalmi könyvtárkép alakításához akciók keretében	200 000 Ft

Somogyi Könyvtár (Szeged)	
• a Csongrád megyei Könyvtári Hónap rendezvényeinek költségeihez	200 000 Ft

Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár (Székesfehérvár)

- könyvtári hét szervezéséhez Fejér megyében a könyvtári szolgáltatások népszerűsítésére

180 000 Ft

3. KÖZMŰVELŐDÉSI KÖNYVTÁRI INFORMÁCIÓS RENDSZEREK

<i>Pályázó és pályázat</i>	<i>Megítélt összeg</i>
Balassi Bálint Könyvtár (Salgótarján) <ul style="list-style-type: none"> • számítástechnikai, telematikai fejlesztés költségeihez	700 000 Ft
Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár (Szombathely) <ul style="list-style-type: none"> • a Vas megyei könyvtári információs rendszer kialakításához	500 000 Ft
Békés Megyei Könyvtár (Békéscsaba) <ul style="list-style-type: none"> • a békési könyvtári információs rendszer fejlesztési forrásigényének költségeihez*	500 000 Ft
Deák Ferenc Megyei Könyvtár (Zalaegerszeg) <ul style="list-style-type: none"> • a Deák Ferenc Megyei Könyvtár, mint regionális információs központ fejlesztéséhez	500 000 Ft
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest) <ul style="list-style-type: none"> • a FSZEK-hálózat információs rendszerének kiépítéséhez*	1 500 000 Ft
Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár (Debrecen) <ul style="list-style-type: none"> • adatátviteli technika feltételeinek kialakításához a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtárban	500 000 Ft
II. Rákóczi Ferenc Könyvtár (Miskolc) <ul style="list-style-type: none"> • a közművelődési könyvtári információs rendszerek kialakításához	500 000 Ft
Illyés Gyula Megyei Könyvtár (Szekszárd) <ul style="list-style-type: none"> • a megyei könyvtár információs rendszerének fejlesztéséhez	500 000 Ft
József Attila Megyei Könyvtár (Tatabánya) <ul style="list-style-type: none"> • a könyvtár információs infrastruktúrájának fejlesztéséhez	500 000 Ft
Katona József Megyei Könyvtár (Kecskemét) <ul style="list-style-type: none"> • a Bács-Kiskun megyei információs rendszer tagjainak on-line összeköttetéséhez	500 000 Ft
Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár (Győr) <ul style="list-style-type: none"> • a kisalföldi könyvtári információs rendszer működési feltételeinek bővítéséhez	800 000 Ft

Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár (Nyíregyháza)	
• a megyei közművelődési könyvtárak egységes hálózatot képező információs rendszerének kialakításához	500 000 Ft
Pest Megyei Könyvtár (Szentendre)	
• Pest megye közművelődési könyvtárai között egységes hálózati rendszer kifejlesztéséhez	500 000 Ft
Somogyi Könyvtár (Szeged)	
• WEB-lapok, kiadványok, régi könyvek, helytörténeti anyagok Internetre vitelének megoldásához	500 000 Ft
Verseygy Ferenc Megyei Könyvtár (Szolnok)	
• közművelődési könyvtári információs rendszer kiépítéséhez	1 000 000 Ft
Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár (Székesfehérvár)	
• a könyvtár adatbázisai távoli lekérdezéséhez szükséges technikai feltételek kialakításához	440 000 Ft

4. ADATBÁZISOK

<i>Pályázó és pályázat</i>	<i>Megítélt összeg</i>
----------------------------	------------------------

4.1. Adatbázisok építése és fejlesztése

FSZEK Budapest Gyűjtemény (Budapest)	
• Budapest történeti bibliográfiájának (1950–1980) adatbázis-építéséhez*	200 000 Ft
FSZEK Szociológiai Dokumentációs Osztály (Budapest)	
• a FSZEK magyar szociológiai adatbázisának továbbfejlesztéséhez*	200 000 Ft
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest)	
• CD-ROM adatbázis építésének visszamenőleges rögzítéséhez*	200 000 Ft
KLTE Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (Debrecen)	
• multimédia CD adatbázis építésének költségeihez	300 000 Ft
Megyei Könyvtár (Kaposvár)	
• a hazai kitüntetések, díjak és a kitüntetettek adatbázisához	150 000 Ft
MTA Zenetudományi Intézet Könyvtára (Budapest)	
• a Zenetudományi Szakkönyvtár muzeális értékű könyvanyagának számítógépes feldolgozásához	300 000 Ft
OPKM Iskolatörténeti Adattár (Budapest)	
• közép-európai könyvtári együttműködés keretében hazai és határon túli magyar iskolatörténeti adattár létrehozásához	300 000 Ft

Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest)	
• három budapesti nagykönyvtár közös vállalkozásában létrehozandó integrált irodalmi tájékoztató rendszer kiépítéséhez	400 000 Ft
• együttműködés kiépítéséhez a megyei és városi könyvtárakkal nemzetiségi adatbázis terjesztésére és fejlesztésére	400 000 Ft
Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)	
• CD-ROM-ok központi címjegyzékéből adatbázis készítéséhez	800 000 Ft
OSZK Hungarika Dokumentációs Osztály (Budapest)	
• a hungarika információ adatbázis felzárkóztatásához*	200 000 Ft
Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtára (Budapest)	
• magyar nyelvű szépirodalmi művek analitikus, kurrens bibliográfiájához	600 000 Ft
Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvtára (Debrecen)	
• ikonográfiai katalógus készítéséhez az 1850 előtti grafikai információk számítógépre vitele céljából	200 000 Ft
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Könyvtára (Budapest)	
• hadtudományi adatbázis közös építéséhez és tematikus fejlesztése költségeihez	200 000 Ft

4.2. Adatbázisok CD-ROM-on

Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtára (Budapest)	
• a Ráday-gyűjtemény ősnymtatványai és régi könyvritkaságai CD-ROM kiadásához	321 000 Ft
BKE Központi Könyvtára (Budapest)	
• a BKE Központi Könyvtár ECONINFO adatbázisának CD-ROM-on való kiadásához	300 000 Ft
Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár (Kalocsa)	
• a könyvtár kéziratgyűjteményének CD-ROM kiadásához	300 000 Ft
OMIKK (Budapest)	
• a cikk adatbázis továbbépítéséhez	300 000 Ft

4.3. Magyar Elektronikus Könyvtár

MKE Elektronikus Könyvtár Szekció (Budapest)	
• a Magyar Elektronikus Könyvtár tartalmi és technikai továbbfejlesztéséhez	600 000 Ft

5. ÁLLOMÁNYVÉDELEM

Pályázó és pályázat

Megítélt összeg

5.1. Dokumentumok restaurálása

Budapesti Tanárképző Főiskola Könyvtára (Budapest)	
• muzeális értékű könyvek restaurálásához	200 000 Ft
Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtára (Budapest)	
• antik könyvek restaurálásához	240 000 Ft
Egri Főegyházmegyei Könyvtár (Eger)	
• nagy értékű könyvtári dokumentumok, XVII. századi atlaszok restaurálásának költségeihez	200 000 Ft
ELTE BTK Irodalomtörténeti Intézetének Könyvtára (Budapest)	
• négy, az oktatásban használt RMK újraköttetéséhez	90 000 Ft
ELTE Egyetemi Könyvtár (Budapest)	
• különleges értékű könyvtári dokumentumok állományvédelméhez	250 000 Ft
Evangélikus Országos Könyvtár (Budapest)	
• egy Temesvári Pelbárt-kötet (1508) és egy Balassy–Rimay unikum restaurálásához	210 000 Ft
FSZEK Budapest Gyűjtemény (Budapest)	
• budapesti várostérképek restaurálásához*	100 000 Ft
Főszékesegyházi Könyvtár (Esztergom)	
• RMK-kiadványok restaurálásának költségeihez	116 000 Ft
Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára (Pécs)	
• a Klimó-könyvtár értékeinek restaurálásához	240 000 Ft
Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár (Kalocsa)	
• ősnymtatványok	250 000 Ft
KLTE Egyetemi és Nemzeti Könyvtár (Debrecen)	
• állományvédelem és régi könyvek restaurálásának költségeihez	700 000 Ft
Kertészeti Egyetem Központi Könyvtára (Budapest)	
• Bereczki Máté Autográf gyümölcsfajta-leírásai (1870–1890) című kéziratának restaurálásához	100 000 Ft
Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Kutatókönyvtára (Budapest)	
• a könyvtár legértékesebb darabjainak állományvédelméhez	300 000 Ft

Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtára (Budapest)	
• nagyértékű, ritka iparművészeti dokumentumok restaurálásához	550 000 Ft
Magyar Testnevelési Egyetem Könyvtára (Budapest)	
• a Herkules Testgyakorlati Közlöny (1884–1914) köteteinek restaurálásához	320 000 Ft
Magyar Ferences Könyvtár (Budapest)	
• ősnymtatvány és antikva-könyvek restaurálásához	185 000 Ft
MTA Csillagászati Kutató Központ Könyvtára (Budapest)	
• a régi csillagászati könyvállomány megmentéséhez*	200 000 Ft
MTA Könyvtára (Budapest)	
• 26 db első kiadású, 1522–1546 között kelt papír- és pergamen-oklevél restaurálásának költségeihez*	300 000 Ft
Országgyűlési Könyvtár (Budapest)	
• a XVII. és XVIII. századi magyar országgyűlés kézzel írott és nyomtatott dokumentumainak restaurálásához	157 000 Ft
SOTE Központi Könyvtár (Budapest)	
• muzeális könyvek restaurálásához	200 000 Ft
Székesfehérvári Püspöki Könyvtár (Székesfehérvár)	
• egy Jordanes-kötet (1470) és egy Luther-biblia (1643) restaurálásához	240 000 Ft
Sárospataki Református Kollégium	
• a kollégium első nyomdájából (1650–1671) kikerült termékek restaurálásához	164 000 Ft
Tiszántúli Református Egyházkerület Könyvtára (Debrecen)	
• restaurálási feladatok elvégzéséhez	300 000 Ft
Állatorvostudományi Egyetem Könyvtára (Budapest)	
• a Magyar Kossa Gyula különgyűjtemény öt dokumentumának restaurálásához	110 000 Ft

5.2. Laminálógép

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest)	
• 1 db laminálógép beszerzéséhez	2 950 000 Ft

5.3. Lopásgátló berendezések

Balassi Bálint Könyvtár (Salgótarján)	
• a szabadpolcon lévő állomány védelme érdekében lopásgátló berendezés beszerzéséhez	600 000 Ft

Baranya Megyei Könyvtár (Pécs)	
• a könyvtár állományának védelmére lopásgátló berendezés beszerzéséhez	400 000 Ft
Békés Megyei Könyvtár (Békéscsaba)	
• a könyvtári állományvédelmi rendszer telepítéséhez*	600 000 Ft
Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Könyvtára (Kaposvár)	
• a könyvtár állományvédelmi rendszerének kiépítéséhez	400 000 Ft
ELTE TFK Kari Könyvtára (Budapest)	
• a szabadpolcra kerülő olvasótermi könyv- és folyóirat-állomány védelmére lopásgátló beszerzéséhez	400 000 Ft
Eötvös Károly Megyei Könyvtár (Veszprém)	
• a szabadpolcos állomány mikromágneses védelmi rendszeréhez szükséges kapu beszerzési költségeihez	350 000 Ft
FSZEK Zenei Gyűjtemény (Budapest)	
• a zenei gyűjtemény új helyiségeinek lopásgátló berendezéssel való ellátásához*	600 000 Ft
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Budapest)	
• lopásgátló berendezések beszerzéséhez*	1 700 000 Ft
Gépipari Műszaki Főiskola Könyvtára (Kecskemét)	
• lopásgátló berendezés beszerzéséhez a központi könyvtár szabadpolcos állományának védelme érdekében	350 000 Ft
Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár (Debrecen)	
• lopásgátló berendezés vásárlásához	400 000 Ft
Huszár Gál Városi Könyvtár (Mosonmagyaróvár)	
• elektronikus könyvtári állományvédő rendszer beszerzéséhez	340 000 Ft
Janus Pannonius Tudományegyetem Könyvtára (Pécs)	
• a lopásgátló rendszer kiegészítéséhez	85 000 Ft
Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár	
• lopásgátló berendezés és videoórzés költségeihez	400 000 Ft
Kereskedelmi és Gazdasági Főiskola Könyvtára (Szolnok)	
• a főiskolai szakkönyvtár dokumentum-állományának védelmére elektronikus lopásgátló beszerzéséhez	400 000 Ft
Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár (Győr)	
• lopásgátló berendezés beszerzéséhez a szabadpolcon lévő állomány védelmére	600 000 Ft
Külkereskedelmi Főiskola Könyvtára (Budapest)	
• lopásgátló berendezés beszerzéséhez	400 000 Ft

Modern Üzleti Tudományok Főiskolája (Tatabánya)	
• a könyvállomány védelméhez certus mikromágneses rendszerrel	400 000 Ft
Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár (Nyíregyháza)	
• lopásgátló berendezés vásárlásához a szabadpolcon lévő állomány védelmére	400 000 Ft
Országos Idegennyelvű Könyvtár (Budapest)	
• lopásgátló berendezés telepítéséhez a könyvtár főbejáratához	400 000 Ft
Soproni Egyetem Központi Könyvtára (Sopron)	
• lopásgátló rendszer beszerzéséhez	400 000 Ft
Széchenyi István Városi Könyvtár (Sopron)	
• a szabadpolcon lévő állomány védelme érdekében lopásgátló berendezés beszerzési költségeihez	400 000 Ft
Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár (Szolnok)	
• lopásgátló berendezés telepítéséhez	600 000 Ft
Városi Könyvtár (Pécs)	
• könyvtári lopásgátló berendezés beszerzéséhez	368 000 Ft
Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Könyvtára	
• a könyvtári állomány lopásgátló berendezéssel való védelméhez	360 000 Ft
Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára (Budapest)	
• lopásgátló berendezés beszerzéséhez a központi könyvtár számára	400 000 Ft

6. EGYÉB KÖNYVTÁRI KÉRDÉSEK

<i>Pályázó és pályázat</i>	<i>Megítélt összeg</i>
Vakok Általános Iskolája és Diákotthona (Budapest)	
• vak gyerekek számára szépirodalmi művek adaptálásához és az iskolai braille-könyvtár fejlesztéséhez	200 000 Ft
Összesen:	63 720 000 Ft

**Papp István s. k.,
a Könyvtári Szakmai Kollégium
vezetője**

* Egyes kollégiumi tagok érdekeltsége miatt – az összeférhetetlenséget kiküszöbölendő – a támogatás odattételése minősített többséggel történt.

Levélváltás

*A Könyv, Könyvtár, Könyvtáros Szerkesztősége
és a
Könyvtári Levelező-lap Szerkesztősége*

Tisztelt Főszerkesztő Urak!

Kérem, hogy a mellékelt, közérdekű ügyben írt nyílt levelet a lap júniusi számában teljes terjedelmében, változtatás nélkül közzétenni szíveskedjenek!

Köszönettel és üdvözlettel:

Budapest, 1997. június 5-én

Vadász János

„NYÍLT LEVÉL A KÖNYVTÁROSOKHOZ

Tisztelt Kollégák!

Megdöbbenett és felháborított, hogy mind a Könyv, könyvtár, könyvtárosban, mind a Könyvtári Levelező-lapban a valóságnak, a tényeknek meg nem felelő, hamis állítást olvastam a készülő szaktörvényekkel kapcsolatban. Súlyosbítja a történeteket, hogy e hazug közlést közreadók tudatosan tájékoztatták rosszul a szakmai közvéleményt a KKDSZ általam képviselt álláspontjáról.

Arról van szó, hogy egyesek szeretnék az én személyes »ötletemnek« beállítani a művelődési és közoktatási miniszter döntését, mely szerint nem négy, hanem egy összevont törvényt terjeszt az Országgyűlés elé »A közművelődésről, a nyilvános könyvtári ellátásról, a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről szóló törvény« címmel. Ki kell jelentenem, hogy ehhez a döntéshez semmi közöm nincsen. Amikor e gondolatát a miniszter praktikus okokkal, a törvényalkotást meggyorsító indokokkal alátámasztva ismertette velem, a KKDSZ elnökségének döntését kértem. Az Elnökség a miniszteri indítványt – többségi szavazással, s azzal a feltétellel, hogy az összevonás nem érintheti a szakmai törvények szövegeit, azokat csak egymás mellé helyezheti – tudomásul vette. A törvényjavaslat ezt a KKDSZ-álláspontot tükrözi.

A miniszter egyébként azért a KKDSZ állásfoglalását kérte, mert a törvényeket a »3 éves közalkalmazotti megállapodás« alapján köteles az MKM a Kormány, az pedig az Országgyűlés elé terjesztetni, s ez az egyezmény a KKDSZ-nek – mint hivatalos szerződést kötő félnek – az egyeztetett véleményéhez köti az előterjesztést.

A fals hangokat (az ötlet-gazda kilétéről szóló híreszteléseket) meghallva a tényekről magam tudósítottam mind az MKE, mind a KIK vezetőit, akik ezek után jóhiszeműen már nem tarthatták fenn korábbi feltételezéseiket. Ezért elfogadhatatlan számomra, hogy a két szakmai lapban csaknem egy hónappal az események után hamis állítások jelentek meg.

A könyvtári törvény tegnap (június 4-én, délután 16,30 órakor) véglegesített és a közigazgatási államtitkári egyeztetésre kiküldött, a Kormánynak címzett szövegébe egyébként éppen a KKDSZ kivételes jogosítványának köszönhetően – igaz, alternatív szöveggént és az utolsó pillanatban – bekerült

- a kötelezpéldány-szolgáltatási kötelezettség,
- a városi könyvtáraktól kezdve megyei, országos könyvtárakig a könyvtárak más – nem könyvtári – intézményekkel való szervezeti összevonásának tilalma,
- a finanszírozás 13 milliárdos többletet hozó változata »A«-variációként,
- s a könyvtárosoknak, a könyvtári dolgozóknak kivételes fontosságú szabályként, önálló részként a foglalkoztatás rendjét, feltételeit, kedvezményeit, különleges pótlékait tartalmazó KKDSZ-javaslat is.

A történetek miatt azonban mindaddig, amíg megfelelő, tisztességes és nyilvános megkövetésem meg nem történik – s ezt megértik mindazok, akiket hazug, alantas szándékú vádaskodás ért már életében – sem az MKE, sem a KIK rendezvényein, vándorgyűlésein nem veszek részt.

A KKDSZ elnöksége egyelőre – korábbi döntésünknek megfelelően – nem szakítja meg együttműködését az ügyben érintett szervezetekkel. Annak ellenére nem tesszük ezt, hogy sem a KIK, sem az MKE nem csatlakozott a könyvtári törvény garanciális elemeit az olvasókkal, a könyvtárlátogatókkal megerősítő, nyilatkozataikat kérő, 7 közgyűteményi és közművelődési szervezet által indított országos akcióhoz.

A KKDSZ elnöksége felkérte az MKE-t és a KIK-et álláspontjának megváltoztatására és az 1997. június 16-ig tartó aláírásgyűjtési akció szervezésére, támogatására. Azt gondoljuk ugyanis, hogy jó törvényeket csak akkor alkot az Országgyűlés, ha látja és megtapasztalja, hogy a rendszeres intézményhasználó polgárok egyetértenek a szakmák és a KKDSZ törekvéseivel.

Budapest, 1997. június 5-én

Üdvözlettel:

Vadász János
okleveles könyvtáros,
a KKDSZ elnöke”

NYÍLT LEVÉL
VADÁSZ JÁNOS OKLEVELES KÖNYVTÁROS ÚRHOZ,
A KKDSZ ELNÖKÉHEZ ÉS
– TÁJÉKOZTATÁSUL –
NYÍLT LEVELÉNEK OLVASÓIHOZ

Tisztelt Elnök Úr!

A könyvtárosokhoz címzett, a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros-ban e levelemmel egyidejűleg megjelenő nyílt levele kapcsán kénytelen vagyok az Ön és a nyílt levelét olvasó könyvtáros kollégák figyelmét az alábbiakra felhívni.

Szó szerint idézek az Érdek és Érték 1997. február–márciusi számának 6. oldalán közreadott, Ön által Dr. Ipolyi Ferenc úrnak, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium osztályvezetőjének írt leveléből. Eszerint

„Dr. Magyar Bálint miniszter úrral folytatott megbeszélésem alapján mindenekelött azt tartom szükségesnek, hogy először április első hetében a KÉT-ben, majd aztán, másodikként április második hetében a MAET-ben egyeztessük a – javaslatom szerint (kiemelés tölem, V.E.) – *kulturális alapellátásról* (döltbetűs kiemelés az eredeti szövegben, V.E.) szóló (a három kulturális szakmai törvényt együtt, egy törvényen belül külön fejezetként tárgyaló ...) törvény normaszövegét” (a pontokkal jelölt, kipontozott rész az ügy szempontjából érdektelen V.E.).

Vajon józan eszű, az Ön és a KKDSZ folyóiratának szavahihetőségét elismerő emberek vagy szervezetek levonhattak-e az Ön közzétett leveléből más következtetést, mint azt, hogy az összevont törvényt – amit a két könyvtári szakmai szervezet, az Informatikai és Könyvtári Szövetség (KIK) és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) a művelődési miniszter úrnak írt levelében kifogásolt, és amit a szakma és a könyvtárhasználók szempontjából most sem tart jó megoldásnak – Ön kezdeményezte (javasolta)? Nyilván nem, hiszen ezt Ön írta le. Mi csak elhittük Önnek.

Igaz, Ön egy későbbi, április 30-án tartott megbeszélés alkalmával folytatott beszélgetésben, majd később többször cáfolta ezt aényt, anélkül, hogy utalt volna a fenti idézet és a cáfolat közötti ellentmondásra. Mindezek ellenére természetesen jóhiszeműen fel kellett és fel kell tételeznem, hogy az idézett levélben foglalt állítása volt téves. Ez azonban már semmit sem változtatott a két szakmai szervezetnek a miniszter úrhoz e tárgyban április 10-én írt – mindkét szervezet vezető testületei által jóváhagyott – levelén, amiről a „3K”-ban és a Könyvtári Levelező-lapban megjelent közlemények szólnak. Sajnálom, hogy az Ön ellentmondó állításai e helyzetre vezettek.

Önnel ellentétben nem kívánok a fentiek alapján „hazug közlés”-ről vagy hasonlókról beszélni, de a nyílt levelében foglalt vádakot a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöksége és tagsága nevében vissza kell utasítanom. Hasonlóképpen nem kívánok – a törvény országgyűlési előterjesztése, ill. jóváhagyása előtt különösen nem – azzal foglalkozni, hogy valóban a KKDSZ közreműködése alapján kerültek-e a tervezetbe olyan szabályozások, amelyek már az első, vagy további, a minisztérium Könyvtári Osztálya által körözött szakmai koncepciókban is szerepeltek. Természetesen elismerem a KKDSZ erőfeszítéseit a törvény megalkotása és a KKDSZ felfogása szerint (számos, de nem minden esetben a mi felfogásunk szerint is) kívánatos tartalma érdekében. Az Ön által indított aláírásgyűjtési akcióhoz valóban nem csatlakoztunk, mivel azt egyrészt elkésettnek, másrészt – információink birtokában – feleslegesnek tartottuk és tartjuk, amint azt Önnel közöltük is. Ez azonban nem tartozott és nem tartozik a tárgyhoz.

Eddig is mindent megtettünk és ezután is mindent meg fogunk tenni annak érdekében, hogy a törvény a könyvtári ellátást optimálisan szabályozza. Más célunk e tekintetben nem volt és nincs is.

Üdvözlettel

Vajda Erik
az MKE elnöke

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1997. június 11.

68. szám

A szervezeteknek és a központi testületi tagoknak kiküldjük: a megjelenés után három napon belül.

Személyi hírek

Búcsúzzunk Horváth Géza kollégánktól, a tatabányai megyei könyvtár nyugalmazott igazgatójától, aki 72 éves korában hunyt el.

Egyesületi élet

Tanácsülés – 1997. május 7-én dr. Skaliczki Judit, az MKM Könyvtári Osztályának vezetője és Bariczné Rózsa Mária, az MKM főtanácsosa volt a tanácsülés vendége. Skaliczki Judit tájékoztatta a tanács tagjait a könyvtári törvény előkészületeinek állásáról, a szakmai szervezetekre ezzel kapcsolatban váró, egyre szorítóbb határidejű teendőkről. A minisztériumi támogatások tapasztalatait összegezve Bariczné Rózsa Mária felhívta a figyelmet az alapvető gazdasági és vezetési ismeretek terjesztésének fontosságára. A KKDSZ aláírásgyűjtést szorgalmazó levelével kapcsolatban a tanács úgy döntött, hogy nem javasolja az elnökségnek a felhívás aláírását. A vándorgyűlés nyílt napjára a következő témajavaslat született: a megyei és városi könyvtárak kapcsolatai, ellentétei.

Fitz-díj – Az idei Fitz-díj várományosait összesítettük az előkészítő bizottság javaslatai alapján. (Munkájukat ezúton is köszönjük!) A listára a könyvtárosok szavazatait a tanács tagjainak közvetítésével június 20-ig várjuk a titkárságra.

Elnökségi hírek

Elnökségi ülés, 1997. április 24. – A szakmai programok támogatásáról született döntés részleteit alább ismertetjük. Az elnökség kitüntetési javaslatokat tett az MKM-nek, majd megszavazta, kiket terjeszt elő a maga részéről az idei MKE-émlékéremre. Az elnökség nevében Vajda Erik elnök megköszönte Bátonyi Viola munkáját az IFLA Könyvtáros-egyesületek Kerekasztalában (RTMLA), ahol leköszönt tisztségéről. Az elnökség megvitatta az 1996–97. évi Gombocz ösztöndíj tapasztalatait.

Könyvtári törvény – Az egyesület május végén az MKM-től újabb körben megkapta, immár a törvény ún. normaszövegét véleményezésre, kiegészítve a

végrehajtásról szóló kormányrendelet és a miniszteri rendelet tervezett témáival és értelmezéseivel. A módosítási javaslatokat igen szoros határidővel kellett elkészíteni, az elnökség korábbi javaslatainak érvényre juttatására törekedett.

Kulturális járulék – Az elnökség felkérésére Rády Ferenc, az OSZK főosztályvezetője készítette el a Nemzeti Kulturális Alapról szóló törvény bevételi forrásokra vonatkozó szakaszainak módosításával kapcsolatos véleményét.

Szinnyei-díj – Az elnökség dr. Tóth Gyulát delegálta a Szinnyei József-díj kuratóriumába.

Mi történt a szervezetekben?

Bács-Kiskun Megyei Szervezet (BKMSZ) – A BKMSZ és a kiskunfélegyházi Petőfi Sándor Városi Könyvtár A NAT és a könyvtár címmel továbbképzést szervezett április 22-én Kiskunfélegyházán. Az előadók (Sárané dr. Lukátsy Sarolta, Balogh Mihály, Csáki Sándorné) bemutatták az új NAT-ot, annak műveltségterületeit, különös tekintettel a könyvtárhasználati követelményekre. A tanácskozás konzultációval, a könyvtár NAT-gyűjteményének és a helyi tanterv-változatok bemutatásával ért véget.

Bibliográfiai Szekció (BSZ) – Április 22-én Gyurgyák János Szerkesztők és szerzők kézikönyve c. kötetének A szerkesztő és a szerző segédkönyvei c. fejezetét vitatták meg a szekció tagjai Kertész Gyula bevezetőjével.

Heves Megyei Szervezet (HMSZ) – Április 10-én Hatvanban találkoztak a szervezet tagjai. Az elmúlt évről szóló beszámoló kiemelt jelentőséget tulajdonított az észak-magyarországi regionális továbbképzésnek. A beszámolót követően Kocsis István mint az MKE alelnöke tájékoztatott a hazai és a határon túli magyar könyvtárak hivatalos kapcsolatairól, a Pro Hungaris Alapítvány terveiről.

Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete (KKKE) – A KKKE a megyei könyvtárral közösen továbbképzést szervezett Győrben 1997. április 29-én Kommunikáció és viselkedéskultúra az olvasószolgálatban címmel az Apáczai János Tanítóképző Főiskolán.

Műszaki Könyvtáros Szekció (MKSZ) – A szekció tagjai 1997. május 22-én látogatást tettek az OSZK Könyvtári Múzeumában.

Olvasószolgálati Szekció (OSZ) – Az OSZ 1997. április 25. és 27. között a Vajdaságban tett látogatást, a határon túli magyarok olvasási szokásait felmérő vizsgálatok lezárásaképpen. Vendéglátóik a zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központ munkatársai voltak. A tavaszi szekcióülés résztvevői előadásokat hallgattak meg a vajdasági magyar könyvkiadásról, kultúráról, könyvtárosképzésről, könyvtárügyről. Látogatást tettek a zentai, feketicsi, topolyai, doroszlói és kupuszinai könyvtárakban, megismerkedtek a magyar művelődési körök tagjaival. A kirándulás során bejárták Bácska főbb nevezetességeit.

Pécsi és Baranyai Szervezet (PBSZ) – Az egyesületi hírlevelek sora újabbal gyarapodott: április 30-i kelettel jelent meg a PBSZ hírlevelének első száma. A továbbiakban legalább negyedévenként szeretnék tájékoztatást adni tagjaiknak és az érdeklődő kollégáknak. – Május 21-én zajlottak a siklósi könyvtári nap rendezvényei. Az egyesület tagjai a városi könyvtár megtekintése után Siklós vá-

ros és a siklói térség könyvtári helyzetéről, majd a Textlib rendszer fejlesztésének és alkalmazásának időszzerű kérdéseiről tájékozódtak. – Május 28-án indult a PBSZ új rendezvényesorozata, a Personalia. A városi könyvtár Várkonyi Nándor fiókkönyvtárban dr. Ruzsás Lajosné dr. Faluhelyi Veronikával, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának nyugalmazott igazgatójával beszélgett életéről és szakmai pályafutásáról Boda Miklósné dr.

Társadalomtudományi Szekció (TSZ) – Több mint százán voltak kíváncsiak a TSZ 1997. május 20-i rendezvényére, amely az állománygyarapítás időszzerű kérdéseivel foglalkozott. A témák érdekessége miatt a szervezők kilátásba helyezték a konferencia folytatását, előreláthatólag ez év végén vagy 1998 elején.

Veszprém Megyei Szervezet (VMSZ) – Május 13-án, a megyei könyvtárban a könyvtári menedzsment alapkérdései összefoglaló címmel tartották ez évi első összejövetelüket, amelyen dr. Skaliczki Judit: Jövőkép, statisztikai tervezés, célok és Zalainé dr. Kovács Éva: Minőségbiztosítás a könyvtárakban címmel tartott előadást.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete (ZKSZ) – 1997. április 24-én közigazgatási és könyvtári szakemberek megyei tanácskozására került sor Könyvtárak a törvényvárás időszakában címmel Sárospatakon. A szervezők: a sárospataki városi könyvtár és a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár. – Április 29-én, a könyvtárosok napján Olaszliszván egynapos helytörténeti program várta a megye könyvtárosait. Jövőre egy másik településen rendezik meg a könyvtárosnapot. – 1997. május 23–25-ig rendezték meg, folytatva a hagyományt, a határon túli magyar könyvtárosok III. zempléni nemzetközi tanácskozását. A háromnapos program Sárospatakon kezdődött, ahol vendégük volt Papp István (FSZEK), Szerencsen pedig M. Fülöp Géza (Marosvásárhely) és Drótos László (Miskolc). A programot zempléni kirándulás zárta. A vendéglátók már a jövő évi program összeállításán gondolkodnak!

Pénzügyek

Szakmai programok támogatása – Az elnökség elbírálta a pályázatokat. A szervezetek a következő összegű támogatásban részesültek: Bács-Kiskun megyei Szervezet 400 eFt, Békés megyei Szervezet 100 eFt, Borsod megyei Szervezet 50 eFt, Csongrád megyei Könyvtárosok Egyesülete 135 eFt, Fejér megyei Szervezet 60 eFt, Hajdú-Bihar megyei Szervezet 60 eFt, Heves megyei Szervezet 30 eFt, Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete 70 eFt, Pécsi és Baranyai Szervezet 40 eFt, Pest megyei Szervezet 30 eFt, Somogy megyei Szervezet 40 eFt, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Szervezet 80 eFt, Tolna megyei Szervezet 30 eFt, Vas megyei Szervezet 100 eFt, Veszprém megyei Szervezet 50 eFt, Zala megyei Szervezet 50 eFt, Zempléni Könyvtárosok Szervezete 50 eFt, Bibliográfiai Szekció 40 eFt, Gyermekkönyvtáros Szekció 100 eFt, Helyismereti Könyvtárosok Szervezete 170 eFt, Könyvtárostanárok Szervezete 150 eFt, Mezőgazdasági Szekció 30 eFt, Műszaki Könyvtáros Szekció 80 eFt, Olvasószolgálati Szekció 50 eFt, Társadalomtudományi Szekció 100 eFt, Zenei Könyvtáros Szervezet 30 eFt. Összesen: 2,125 eFt-ot fogunk átutalni, amint az MKM és az Országgyűlés támogatása számlánkra érkezik.

NKA-támogatás – Megkaptuk az értesítést idei pályázataink eredményeiről az NKA Könyvtári Kollégiumától. 390 eFt-ot nyertünk el hálózati tanfolyamok szervezésére és azokon való részvételre, 200 eFt-ot a május 14-i Multimédia a kultúrában és a könyvtárban c. konferenciára, 100 eFt-ot a Közművelődési könyvtárak egy új Európáért c. francia–német–magyar konferenciára, 600 eFt-ot a kecskeméti vándorgyűlésre.

Pályázati lehetőségek

Fulbright ösztöndíjak – Az 1998–1999-es pályázati lehetőségekről tájékoztató füzet megtekinthető a titkárságon.

Kovács Máté Alapítvány – Dr. Kovács Ilonától kaptuk a tájékoztatást, hogy 1997 májusától az alapítvány megkezdte működését. Elnöke dr. Fülöp Géza, titkára dr. Hangodi Ágnes. Az alapítványnak az MKE titkárságának postacímére lehet írni.

Képzés

Kulturális menedzserképzés – Az ELTE BTK-nak ötödik alkalommal szervezett két szemeszteres felsőfokú tanfolyama, 1997 októberétől 1998 júniusáig tart majd. Tanfolyamdíj: 88.000 Ft. Jelentkezés és felvilágosítás: 1997. augusztus 21-től szeptember 30-ig, naponta 10–14 óráig a 267-0966/5317 telefonon.

Lezajlott rendezvények

Multimédia-konferencia, 1997. május 14. – Az Országos Széchényi Könyvtár volt az MKE tavaszi országos rendezvényének házigazdája. Multimédia a kultúrában és a könyvtárban összefoglaló címmel hat jeles előadó szerepelt (György Péter: C/TM (Copyright és Trade Mark); Ecsedi Csaba: A multimédia, ahogyan NEM látják. Beszédszintetizátorral kiegészített számítógépek a látássérültek használatában; Z. Karvalics László: A hálózati forradalom társadalomelméleti dilemmái; Koch Péter: Multimédia: útban egy emberarcú informatika felé; Pataki Gábor: A multimédia könyvtári alkalmazásának kérdései). Az előadások egy részét már olvashattuk a kulturális sajtóban. A konferenciához csatlakozva egész napos bemutatóra és kedvezményes vásárra is sor került a magyar fejlesztésű CD-ROM-okból. A hazai fejlesztők és kiadók színe-java mutatta be termékeit a helyszínen felállított számítógépeken. Értesüléseink szerint a vásárt a kiállító cégek is sikeresnek ítélték, szívesen vállalkoznának a folytatásra.

Előkészületben...

Őszi országos rendezvény – Mint korábban már hírt adtunk róla, A magyar könyvtárügy első évtizede a harmadik évezredben – stratégiák, tennivalók címmel országos konferencia lesz Salgótarjánban az ősszel. Időpontja: november 13–14. Szervezői az MKE és az MKE Nógrád Megyei Szervezete mellett a debreceni, a salgótarjáni és a szombathelyi megyei könyvtár, valamint a pécsi egye-

temi könyvtár. Részvételi felhívása és jelentkezési lapja a napokban jut el a szervezetekhez, és általuk a tagokhoz és tagintézményekhez, a képzőintézményekhez. A konferencia témakörei: 1. Látjuk-e már az információs társadalmat Magyarországon? (szakmánk kompatibilitása a társadalmi folyamatokhoz, az információs társadalom igényeihez); 2. A könyvtáros személyisége és szerepe (postás? bróker? menedzser? gyóntató? könyvtáros? – személyiségvizsgálatok, a rendszerfejlesztés humán menedzsmentje); 3. A jövő könyvtárképe (falakkal vagy falak nélkül, építsünk-e egyáltalán könyvtárat, fizikai gyűjteményt vagy adatbázist?); 4. Stratégiák és tennivalók 2010-ig. A jelentkezéseket az MKE Nógrád Megyei Szervezetéhez kell küldeni 1997. június 30-ig.

6. BOBCATSSS – Mint ismeretes, a 6. BOBCATSSS-szimpozium helyszíne is Budapest lesz, időpontja: 1998. január 26–28. A fő téma: Shaping the knowledge society. A dán szervezők, akik öt év után a hollandoktól átvették a stafétát, elkészítették a call for papers-t, amely hamarosan megjelenik a szaksajtóban. A határidők: a az előadások összefoglalóit október 31-ig várják, november 21-ig küldik meg az elfogadásról szóló értesítést. A konferencia jelentkezési határideje november 7. lesz. A mindenkori legfrissebb információk a rendezvény honlapján található: <http://www.db.dk.bobcatsss>

Nemzetközi kapcsolatok

A külföldi tanulmányutak támogatásának rendje – Az elnökség megvitatta Papp István előterjesztését. Címe a következőképpen módosult: Az egyéni tanulmányutak támogatásának rendje. A dokumentum a 3K-ban és a hírlevélben meg fog jelenni. Az elnökség idén pályázatot kíván kiírni tanulmányúti programok benyújtására 35 évnél fiatalabb könyvtárosoknak. A pályázatnak tartalmaznia kell a tanulmányozandó témát, az úticélt, a költségvetést, benne külön a más forrásból és az MKE-től remélt támogatás összegét.

British Council szemináriumok – A BC megküldte az egyesületnek az év második felében és 1998 első felében tervezett, külföldi könyvtárosoknak szóló képzési programjainak prospektusait. Az érdeklődők forduljanak a titkársághoz.

Libtech International 97 – Szeptember 10–11-én lesz a Libtech soron következő éves kiállítása és konferenciája. A rendezvényen több évben is részt vett egy-egy magyar könyvtároscsoport. A szervezők a szeptember 8. és 15. közötti időszakban 50 fontért kedvezményes szállást ajánlanak Hatfieldben a Hertfordshire-i Egyetem kollégiumában. A konferencia korábbi résztvevőihez már eljutott ez az ajánlat, az idei érdeklődőket szívesen összehozzuk!

Társ Egyesületek, rokon szervezetek

KKDSZ – A KKDSZ-szel a könyvtári törvény előkészületei kapcsán összetűzésbe került az egyesület. Ennek történetét Vajda Erik elnök Vadász Jánosnak írt nyílt leveléből ismerhetik meg a 3K júliusi számából.

KIK – 1997. május 29-én volt az Informatikai és Könyvtári Szövetség évi közgyűlése. Striker Sándor (MKM Közművelődési Főosztály) a minisztérium könyvtártámogatási programjairól szólt. Rónai Iván (MKM Kulturális Örökség Főosztály) Felkészülés a 2000 után következő időszakra, az információs társadalom

időszakára. Az országos könyvtári és közgyűjteményi információs hálózat fejlesztése címmel tartott előadást. Az elnöki és a költségvetési beszámolót megelőzően hangzott el Botka Sándor (OMFB) előadása Az információs társadalom az OMFB szemével címmel.

HUNRA – 1997. áprilisában volt a HUNRA Magyar Olvasástársaság Szigetek és hidak c. Olvasáskongresszusa Szegeden. A kongresszus résztvevői nyilatkozatot fogalmaztak meg, amelynek ha nem is minden megállapításával, de az összehasonlással és a könyvtárak létével kapcsolatosakkal az elnökség egyetértett.

Nyilatkozat

Tiltakozunk a könyvtárak megszüntetése, indokolatlan összehasonlása, nyitva tartásának csökkentése, a létszám-leépítések, a fenntartók meggondolatlan, szakmai hozzáértést nélkülöző döntései ellen.

A könyvtári ellátás elsorvasztása beláthatatlan következményekkel járhat az oktatás minden szintjén – az óvodától az egyetemig –, sérül a könyvtárak közszolgálati, információs központi szerepének és számos más funkciójának megvalósítása, a folyamat végezetül az egész társadalom teljes szellemi leépüléséhez vezethet.

Ezért szakmai felelősségünk tudatában felhívjuk a figyelmet arra, hogy szükségesnek tartjuk az önálló könyvtári törvényben a szakmai normatívák konkrét, számszerű meghatározását, például a közművelődési könyvtárak esetében a lakosság száma szerint, illetve a könyv- és dokumentumbeszerzésben a tanulók/hallgatók számától függően, a szükséges munkakörökre, nyitva tartási időre stb. nézve.

A törvény biztosítsa állami finanszírozást a normatíváknak megfelelő könyvtári rendszer működéséhez.

Hangsúlyozni szeretnénk a törvényhozók, a szakminisztérium, a szakmai vezető testületek felelősségét a jövő társadalmával szemben.

Előzetes rendezvénynaptár:

- 1997. június 25–27. A LISTEN TEMPUS JEP (1994–1997) zárókonferenciája, Szombathely, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
- 1997. július 23–25. IV. országos helyismereti konferencia, Miskolc
- 1997. augusztus 7–9. Az MKE 29. vándorgyűlése, Kecskemét
- 1997. augusztus 31–szeptember 5. 63. IFLA közgyűlés, Koppenhága
- 1997. szeptember 23–25. Az információ menedzselése az orvosi könyvtárakban, EAHIL Workshop, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár
- 1997. szeptember 23–26. II. Nonprofit Expó
- 1997. szeptember 25–27. A Goethe Intézet és a Francia Intézet konferenciája Közművelődési könyvtárak egy új Európáért, Budapest
- 1997. október 16–18. The Andrew W. Mellon Foundation Conference on Library Automation, Varsó
- 1997. november 13–14. A magyar könyvtárügy első évtizede a harmadik évezredben – stratégiák, tennivalók, Országos konferencia, Salgótarján
- 1998. január 26–28. 6. BOBCATSSS szimpózium, Budapest: Shaping the knowledge society
- 1998. június 22–27. Sixth European Conference on Medical and Health Libraries (EAHIL): Libraries without limits: changing needs – changing roles
- 1998. augusztus 16–21. IFLA közgyűlés, Amsterdam

Állásügyek

Állást keres: Felsőfokú könyvtári informatikus több éves egyszemélyes könyvtári gyakorlattal, passzív angol nyelvtudással, közművelődési vagy humán tudományi könyvtárban, esetleg iskolai könyvtárban elhelyezkedne. Önálló munkakör előnyben, esti munkabeosztás nem akadály. Az ajánlatokat Sapiaentia jelígeére a titkárságra kérjük. – Könyvtári munkát keres Solymossy Kinga (2120 Dunakeszi, Barátság u. 21. VI. 40.). Érettségizett, 1997 júniusában fejezi be könyvtáros-asszisztensi tanulmányait. – Francia–angol–oroszl nyelvismerettel állást keres nyugdíjas magyar–könyvtár szakos kolléga, szociológiai doktorátussal. Tá-
jékoztatási, kiadványszerkesztési, olvasószolgálati munka érdeklí elsősorban. Nyolc órás állást is vállalna. Eszter jelígeére a titkárságra.

Állást kínál: Főfoglalkozású, felső- vagy középfokú könyvtárosi végzettséggel, számítógépes ismerettel rendelkező középkorú munkatársat keres a Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola Központi Könyvtára. 1054 Budapest, Alkotmány u. 9–11. Tel.: 3-327-150/152, 124, 105 m. – Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum állománygyarapító könyvtáros munkakörbe – szerződéssel – teljes munkaidős állást hirdet 1997. október 1-től. Szakirányú felsőfokú végzettség szükséges. Érdeklődni Droppán Bélánénál lehet. Tel.: 30-20-600/1562 mell.

Szerkeszti: Hegyközi Ilona

Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 111-8634

E-posta: MKE@MAIL.C3.HU vagy H11200MKE@ELLA.HU

